

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ στην ΝΑΥΤΙΛΙΑ**

**ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΛΙΕΥΣΗ**

Άννα Μυρτώ Ζυμβραγού

*Διπλωματική Εργασία
που υποβλήθηκε στο Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών
του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των
απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού
Διπλώματος Ειδίκευσης στη Ναυτιλία*

Πειραιάς

Σεπτέμβριος 2011

«Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την Τριμελή Εξεταστική Επιτροπή που ορίστηκε από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών Πανεπιστημίου Πειραιώς σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Ναυτιλία.

Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

- Αναστάσιος Τσελεπίδης (Επιβλέπων)
- Βασίλειος-Στυλιανός Τσελέντης
- Γεώργιος Σαμιώτης

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.»

Πρωτίστως, επιθυμώ να ευχαριστήσω τον άνθρωπο που πίστεψε σε μένα, με στήριξε και με βοήθησε να ολοκληρώσω αυτό το ταξίδι του μεταπτυχιακού, παρά τις όποιες αντιξοότητες μπορεί να εμφανίστηκαν, τον κ. Τσελεπίδη. Υπήρξε ο άνθρωπος που με συμβούλεψε και με καθοδήγησε, όπου και όταν το έκρινε απαραίτητο, καθιστώντας την διπλωματική μου εργασία, πηγή γνώσεων και προσωπικής εξέλιξης.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την αμέριστη υποστήριξή τους και την οικονομική βοήθεια που μου παρείχαν, χωρίς την οποία δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί το παρόν μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Οφείλω να αναγνωρίσω τη διορατικότητα του πατέρα μου και την ασίγαστη αφύπνισή του, αναφορικά με το αντικείμενο των μεταπτυχιακών μου σπουδών και τον ευχαριστώ θερμά για την τόσο επιτυχημένη σύστασή του.

Ένα ταξίδι όμως, δεν μπορεί να φτάσει στον προορισμό του δίχως άξιους συμπορευτές. Αυτοί δεν ήταν άλλοι από τον άντρα μου Γιάννη και τον γιό μας Ιάσων, οι οποίοι μου έδιναν κουράγιο για να φτάσω μέχρι εδώ. Διότι, μπορεί η Ιθάκη στη διάρκεια του ταξιδιού να φαίνεται ένα όνειρο άπιαστο, αλλά όταν φτάσεις βλέπεις ότι άξιζε κάθε δοκιμασία μιας και υπηρετούσε τον σκοπό αυτό. Τους ευχαριστώ και τους δυο...

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
2. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΥΠΕΡΑΛΙΕΥΣΗΣ.....	7
2.1 Οικοσυστημική προσέγγιση στη διαχείριση της αλιείας.....	10
2.2 Κοινή Αλιευτική Πολιτική.....	12
2.3 Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO).....	16
2.4 Βιοποικιλότητα και ο Ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	22
2.4.1. Η σημερινή κατάσταση του ευρωπαϊκού θαλάσσιου περιβάλλοντος - Περιβαλλοντικές πιέσεις και απειλές	22
2.5 Ναγκόγια: Στρατηγικό Σχέδιο προστασίας της Βιοποικιλότητας 2011-2020.....	24
2.6 Η «Κόκκινη Λίστα» των Ψαριών.....	26
2.7 NAFO.....	33
2.7.1 NAFO και ΚΟΚΚΙΝΟΨΑΡΟ.....	34
3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΛΙΕΥΣΗΣ.....	37
3.1 Η Ελληνική πραγματικότητα.....	40
3.2 Υπεραλίευση στο Αιγαίο.....	46
3.3 Το Νομοθετικό Πλαίσιο στην Ε.Ε.....	49
3.3.1 Θαλάσσια Πολιτική και Αλιεία στην Ε.Ε.....	50
3.3.2 Καταστατικές Συνθήκες Ε.Κ./Ε.Ε.-Ιστορικό	53
3.4 Οι προοπτικές Υδατοκαλλιεργειών.....	55
3.4.1 Αλιεία και Υδατοκαλλιέργεια.....	57
3.4.2 Σύγχρονα μέσα για αποτελεσματικό έλεγχο.....	58
3.4.3 Άξονες μεταρρύθμισης ελέγχου.....	61
3.5 Μέτρα Διαχείρισης στα Ελληνικά χωρικά ύδατα.....	63
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	66
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	68

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τότε που η θάλασσα έπαψε να είναι απλώς ένα μέσο επικοινωνίας (ναυσιπλοΐα) και αναζήτησης τροφής (αλιεία) και μετατράπηκε σε ένα χώρο αναζήτησης πρώτων υλών και ενέργειας, μπορούμε να μιλάμε για μια νέα τάξη ωκεανών, στην οποία τον πρώτο λόγο έχουν τα παράκτια κράτη. Όσα τουλάχιστον είναι σε θέση να διαχειριστούν τα προβλήματα και να εκμεταλλευτούν τις νέες δυνατότητες. Τις τελευταίες δεκαετίες το θαλάσσιο περιβάλλον επιδεινώνεται πολύ γρηγορότερα από το αναμενόμενο. Οι ωκεανοί και οι θάλασσες της Γης απειλούνται σοβαρά από προκλήσεις που αφορούν τόσο τη ρύπανση και τη μεταβολή του κλίματος όσο και την υπεραλίευση.

Οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της ζημιάς που γίνεται στο θαλάσσιο περιβάλλον γίνονται ολοένα και πιο εμφανείς. Αν δεν υπάρξει προστασία στον ανεκτίμητο αυτό φυσικό πόρο κανένας δεν θα είναι σε θέση να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που προσφέρει. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ωστόσο διαθέτει θαλάσσια στρατηγική και στόχος της είναι να μπορούν οι σημερινές και οι μελλοντικές γενιές να ωφεληθούν από τις ασφαλείς, καθαρές, υγιείς και παραγωγικές θάλασσες. Όμως αυτό το περιβάλλον υφίσταται ασφυκτικές πιέσεις. Ο ρυθμός υποβάθμισης της βιοποικιλότητας και των βιοτόπων, το επίπεδο ρύπανσης από επικίνδυνες ουσίες και οι επιπτώσεις από τις κλιματικές μεταβολές, είναι μερικά από τα πιο εμφανή σήματα προειδοποίησης κινδύνου.

Ο βορειοανατολικός Ατλαντικός, η Μεσόγειος και η Μαύρη Θάλασσα είναι τρεις από τις επτά θαλάσσιες περιοχές του κόσμου, των οποίων οι ιχθυοπληθυσμοί χρήζουν άμεσης αποκατάστασης, ενώ και η θαλάσσια οικολογία της Βαλτικής εκτιμάται ότι έχει υποστεί ανεπανόρθωτη βλάβη. Ο Ηρόδοτος έγραψε ότι «έχουμε γη και πατρίδα, όταν έχουμε πλοία και θάλασσα». Όταν πάψουμε να έχουμε θάλασσα, δεν θα έχουμε ούτε γη ούτε πατρίδα. Και δεν μιλάμε μόνο για τις ελληνικές θάλασσες. Και σε αυτό το ζήτημα η ευθύνη είναι συλλογική.

Οι ωκεανοί καλύπτουν πάνω από το 70% της επιφάνειας του πλανήτη. Η ζωή σε αυτούς παρουσιάζει μια απίστευτη ποικιλία από σχήματα και μεγέθη, ξεκινώντας από το φυτοπλαγκτόν και το ζωοπλαγκτόν και φτάνοντας μέχρι τον λευκό καρχαρία και τη γαλάζια φάλαινα. Ο καθένας από τους θαλάσσιους οργανισμούς αποτελεί μέρος του περίπλοκου και μαγευτικού θαλάσσιου οικοσυστήματος.

Ο αριθμός των διάφορων οργανισμών που ζουν στους ωκεανούς εκτιμάται ότι ξεπερνά τα 250.000 είδη. Ο αριθμός αυτός συνεχώς αυξάνεται καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται και επιτρέπει την εξερεύνηση στα μεγάλα βάθη. Είδη άγνωστα που ζουν σε βάθος χιλιάδων μέτρων ανακαλύπτονται συνεχώς καθώς συνεχίζεται η υποβρύχια περιπλάνησή μας. Ταυτόχρονα όμως, άλλα θαλάσσια είδη έχουν χαθεί για πάντα ενώ άλλα βρίσκονται στο χείλος της εξαφάνισης. Αιτία, για άλλη μια φορά, ο άνθρωπος: υπεραλίευση, ρύπανση, φαιαινοθηρία.

Η εξέλιξη της τεχνολογίας αύξησε την ικανότητα εκμετάλλευσης της θαλάσσιας ζωής σε ρυθμούς πολύ μεγαλύτερους από αυτούς της αναπαραγωγής και αποκατάστασής της. Σήμερα είναι πια γνωστό ότι οι δυνατότητες των ωκεανών δεν είναι απεριόριστες. Για πολλά χρόνια η εκμετάλλευση των ωκεανών ήταν ανάλογη των δικών μας δυνατοτήτων.

2. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΥΠΕΡΑΛΙΕΥΣΗΣ

Πολλοί θαλάσσιοι οικολόγοι σκέφτονται ότι η μεγαλύτερη ενιαία απειλή στα θαλάσσια οικοσυστήματα είναι σήμερα η υπερβολική εκμετάλλευση. Η όρεξή μας για ψάρια, υπερβαίνει τα οικολογικά όρια των ωκεανών, με καταστρεπτικές επιδράσεις στα θαλάσσια οικοσυστήματα. Οι επιστήμονες ενώ προειδοποιούν ότι η υπερβολική εκμετάλλευση οδηγεί σε βαθιές αλλαγές στους ωκεανούς μας, που ίσως τους μεταβάλλουν για πάντα, αναφέρουν πως το γνωστό σε όλους μας "fish and chips" μελλοντικά, θα θεωρείται σπάνια και ακριβή λιχουδιά.

Πηγή: <http://envirothink.wordpress.com>

Ο κανονισμός της αλιευτικής βιομηχανίας μπορεί να χαρακτηριστεί ιδιαίτερα ανεπαρκής αφού στην αλιευτική βιομηχανία δίνεται η πρόσβαση στα αποθέματα ψαριών, πριν μπορέσει να αξιολογηθεί η επίδραση αυτού στην αλιεία τους. Στην πραγματικότητα της σύγχρονης αλιείας, η βιομηχανία κυριαρχεί με αλιευτικά σκάφη που υπερτερούν κατά πολύ της δυνατότητας της φύσης στην αναπαραγωγή ψαριών. Τα γιγαντιαία σκάφη που χρησιμοποιούν προηγμένα sonar εύρεσης ψαριών, μπορούν να επισημάνουν τα κοπάδια γρήγορα και με μεγάλη ακρίβεια. Τα σκάφη, που εγκαθίστανται στα ανοιχτά, όπως τα γιγαντιαία επιπλέοντα εργοστάσια, διαθέτουν εγκαταστάσεις επεξεργασίας και συσκευασίας ψαριών, τεράστια συστήματα διατήρησης με πάγο και ισχυρές μηχανές για να σέρνουν το τεράστιο αλιευτικό εργαλείο στον ωκεανό.

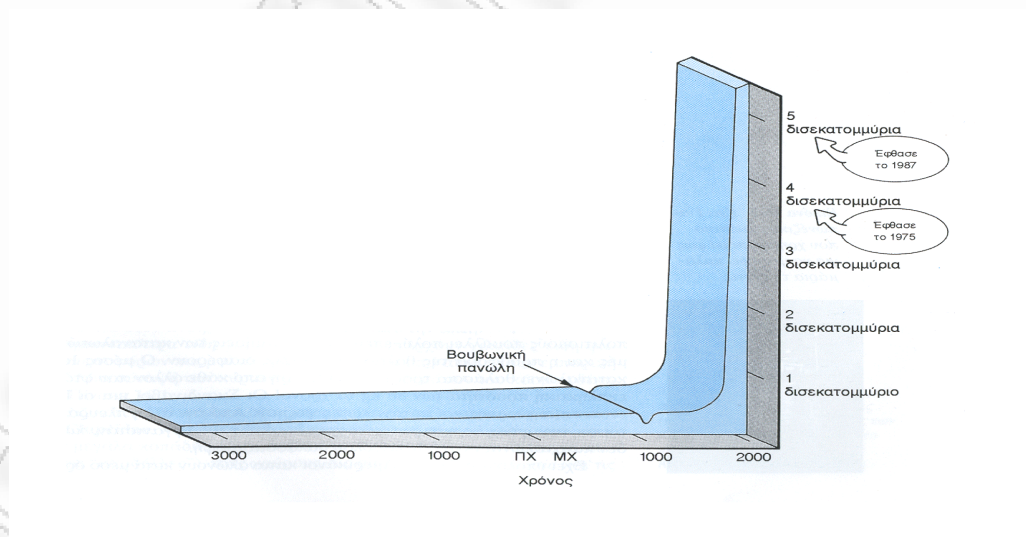
Πληθυσμοί των μεγαλύτερων θηρευτών, ένας βασικός δείκτης της υγείας οικοσυστήματος, εξαφανίζονται με τρομακτικό ρυθμό. Η μείωση αυτών των θηρευτών μπορεί να προκαλέσει μια μετατόπιση σε ολόκληρα οικοσυστήματα ωκεανών όπου τα, εμπορικά, πολύτιμα ψάρια αντικαθίστανται από μικρότερα ψάρια που τρέφονται με πλαγκτόν. Αυτός ο αιώνας μπορεί ακόμη και να δει τεράστια αποθέματα μεδουσών να αντικαθιστούν τα ψάρια που καταναλώνονται από τους ανθρώπους. Αυτές οι αλλαγές διακινδυνεύουν τη δομή και τη λειτουργία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και ως εκ

τούτου αποτελούν απειλή για την ζωή εκείνων των ειδών που εξαρτώνται από τους ωκεανούς.

Η πλειοψηφία των ιχθυοαποθεμάτων στην Ελλάδα είναι υπεραλιευμένα. Συγκεκριμένα, το 52% των ιχθυοαποθεμάτων της Ελλάδας έχουν υπεραλιευθεί, ενώ περίπου το 24% των ιχθυοαποθεμάτων είναι υπεραλιευμένα παγκοσμίως, με το 90% των μεγάλων ψαριών των ωκεανών να έχουν αλιευθεί. Η θαλάσσια αλιεία στην Ελλάδα (παράκτια, μέση και υπερπόντια) προσφέρει μόνο 1% του ΑΕΠ και απασχολεί το πολύ ένα 1,2% του εργατικού δυναμικού της χώρας, παρόλα αυτά η σημασία της σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο φαίνεται πραγματικά στις απομακρυσμένες νησιωτικές περιοχές όπου είναι υπεύθυνη σε τεράστιο βαθμό για τη διατήρηση του κοινωνικού ιστού και απασχολεί το 25-30% του εργατικού δυναμικού τους.

Ακολουθεί η διαγραμματική απεικόνιση της πορείας των διατροφικών αναγκών του ανθρώπου. Παρατηρούμε ότι οι ανάγκες διαρκώς αυξάνουν με γεωμετρική πρόοδο, γεγονός το οποίο θα πρέπει να μας κινητοποιήσει και να μας ευαισθητοποιήσει πάνω στο κομμάτι διαχείρισης των θαλάσσιων πόρων. Η υπεραλίευση είναι από μόνη της ένα μεγάλο κεφάλαιο προς επίλυση.

Μελλοντική πρόβλεψη της πορείας των διατροφικών αναγκών

Αύξηση του πληθυσμού του *H. sapiens* τα τελευταία 5000 χρόνια

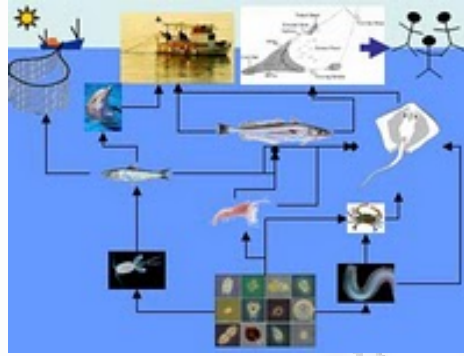
ΠΗΓΗ: FISHERIES ACOUSTICS LABORATORY

Τα αλιευτικά εργαλεία των περίπου 18.000 επαγγελματικών σκαφών της παράκτιας αλιείας, των περίπου 700 αντίστοιχα της μέσης και των 46 σκάφων που

χρησιμοποιούνται στην υπερπόντια αλιεία, η ερασιτεχνική αλιεία με τη μορφή διαγωνισμών ψαροντούφεκου καθώς και η παράνομη αλιεία ευθύνονται για τα παραπάνω αποθαρρυντικά αποτελέσματα που έχουν αντίκτυπο τόσο στο ίδιο το θαλάσσιο περιβάλλον όσο και στην ελληνική αλιεία. Τα ιχθυοαποθέματα μειώνονται με συνέπεια αντίστοιχα χαμηλά εισοδήματα για τους αλιείς. Η έλλειψη υποδομής, εξοπλισμού και ασφάλειας έχουν ως αποτέλεσμα την έλλειψη ανταγωνιστικότητας. Οι επιπτώσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον παρουσιάζονται εξίσου αποθαρρυντικές. Η μείωση των ιχθυοαποθεμάτων σημαίνει την μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη μείωση των πληθυσμών των ψαριών, την υποβάθμιση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τη μελλοντική κατάρρευση της ελληνικής αλιείας. Στο ίδιο συντείνουν και η «άδηλη αλιεία», δηλαδή τα απολεσθέντα και εγκαταλειμμένα εργαλεία, δίχτυα και παγίδες που συνεχίζουν να «ψαρεύουν», καθώς και τα «παρεμπίπτοντα αλιεύματα», τα μη εμπορεύσιμα ψάρια που πιάνονται στα δίχτυα, τα οποία «υπολογίζονται σε 7-27 εκατομμύρια τόνους ετησίως σε παγκόσμιο επίπεδο». Το αντίστοιχο ποσοστό «απορρίψεων» φτάνει το 44% του συνολικού αλιεύματος στη χώρα μας. Επιπλέον, οι επιπτώσεις στο τροφικό πλέγμα και η καταστροφή των οικοτόπων συντελούνται ως συνέπεια της υπεραλίευσης από τη μια και από τις μηχανότρατες που «ξύνουν» και «οργώνουν» τους βυθούς από την άλλη.

Μια διαφορετική προσέγγιση είναι μεταξύ άλλων και η υιοθέτηση μιας αντιμετώπισης του προβλήματος βάσει της «οικοσυστημικής προσέγγισης, προγράμματα προστατευόμενων περιοχών, και Κοινή Αλιευτική Πολιτική της Ευρώπης για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο Θάλασσα, ενώ έγγειται και στους καταναλωτές να αγοράζουν «νόμιμα» προϊόντα και να μην καταναλώνουν προστατευόμενα είδη.

2.1 Οικοσυστημική προσέγγιση στη διαχείριση της αλιείας

Η οικοσυστημική προσέγγιση στη διαχείριση της αλιείας (Ecosystem Approach to Fisheries Management / Ecosystem-based management) είναι η κατεύθυνση προς μια ολοκληρωμένη διαχείριση των θαλάσσιων βιολογικών πόρων.¹ Η προσέγγιση αυτή εξετάζει τους θαλάσσιους πόρους ως αναπόσπαστο κομμάτι του οικοσυστήματος. Δεν εστιάζει μόνο στα λίγα εμπορικά είδη, και λαμβάνει υπόψη τη γνώση και την αβεβαιότητα ως προς το πώς αλληλεπιδρούν διάφοροι βιοτικοί (π.χ. πολύπλοκες τροφικές σχέσεις ανάμεσα στα είδη), αβιοτικοί (π.χ. κλιματική αλλαγή) και ανθρωπογενείς παράγοντες, με σκοπό την αειφορία της αλιείας μειώνοντας την επίδρασή της στο οικοσύστημα (διατήρηση της βιοποικιλότητας, της δομής και λειτουργίας του οικοσυστήματος).

Η σχετικά πρόσφατη αυτή τάση στη διαχείριση της αλιείας έχει σκοπό να αντικαταστήσει τις παραδοσιακές μεθόδους οι οποίες εστιάζουν στην παραγωγή και διαχείριση ενός μόνο είδους σαν να είναι απομονωμένο από το υπόλοιπο οικοσύστημα. Οι μέθοδοι αυτές αποδείχτηκαν αναποτελεσματικές, με αποκορύφωμα την κατάρρευση του αποθέματος του μπακαλιάρου του Δ. Ατλαντικού το 1992 στον Καναδά, χώρα με τεράστια παράδοση στην αλιευτική διαχείριση. Δεν είναι ωστόσο τυχαίο ότι επιστήμονες, ερευνητικοί φορείς και φορείς διαχείρισης στον Καναδά πρωτοστατούν τα τελευταία 10-15 χρόνια στην υιοθέτηση μιας πιο οικοσυστημικής προσέγγισης της διαχείρισης της αλιείας.

¹ Αρχές της οικοσυστημικής προσέγγισης Sinnclair M. & Valdimarsson G. (2003) Responsible fisheries in the marine ecosystem, CAB International

Πλέον στην οικοσυστημική προσέγγιση εντάσσεται και η κοινωνική διάσταση (κοινωνικο-οικονομικά οφέλη) που de facto σχετίζεται με την αειφορία της αλιείας. Επιπλέον, οι πολλαπλές χρήσεις του θαλασσίου περιβάλλοντος και της παράκτιας ζώνης (π.χ., ναυσιπλοΐα, τουρισμός, υδατοκαλλιέργειες, ΑΠΕ, ορυκτός πλούτος, αστική δόμηση) επιβάλλουν την ένταξη της διαχείριση της αλιείας σε μια ολιστική προσέγγιση με σκοπό τη μεγιστοποίηση των κοινωνικών οφελών και της προστασίας του οικοσυστήματος.

Η οικοσυστημική προσέγγιση έχει ενσωματωθεί κι επίσημα στις οδηγίες της Ευρωπαϊκής ένωσης για την κοινή αλιευτική πολιτική και τη διαχείριση των υδάτινων οικοσυστημάτων (DIRECTIVE 2008/56/EC, COMMISSION DECISION 2010/477/EU). Δεν αποτελεί πλέον μια επιθυμητή, μελλοντική, θεωρητική προσέγγιση, αλλά επιτακτική ανάγκη. Αναγκαίες προϋποθέσεις βέβαια για τη σωστή εφαρμογή της είναι η συλλογή αξιόπιστων αλιευτικών και περιβαλλοντικών δεδομένων, η επιστημονική συμβολή, η κοινωνική και πολιτική βούληση. Στην Ελλάδα παρόλα αυτά υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος προς την κατεύθυνση αυτή.

Ακολουθεί διαγραμματική παρουσίαση των επιπτώσεων της υπεραλίευσης τόσο σε οικοσυστημικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο (Science 2010). Η κατάρρευση, το οποίο θα σήμαινε εξαφάνιση πάνω από το 90% του άγριου θαλάσσιου πληθυσμού, θα κατέστρεφε οριστικά τις οικονομίες που βασίζονται στην υπεραλίευση.

2.2 Κοινή Αλιευτική Πολιτική

Ο αλιευτικός κλάδος της ΕΕ συγκαταλέγεται μεταξύ των πλέον ανομοιόμορφων του κόσμου. Ο ευρωπαϊκός στόλος διαθέτει από μηχανότρατες-εργοστάσια που αλιεύουν βακαλάο της Αρκτικής υπό θυελλώδεις ανέμους 9 μποφόρ μέχρι αλιευτικά σκάφη με παραγάδια 30 ποδών που αλιεύουν σαρδέλες σε ήρεμα νερά λίγα μόλις μίλια από τις ακτές της Αδριατικής και γρι-γρι που αλιεύουν τόνο στην τροπική ζέστη του Ινδικού Ωκεανού. Η κοινή αλιευτική πολιτική καλείται να κρατήσει τις ισορροπίες σε έναν τομέα ο οποίος εκτείνεται από τον ιδιώτη ερασιτέχνη ψαρά στο ένα άκρο μέχρι τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες με κύκλο εργασίας πολλών εκατομμυρίων ευρώ στο άλλο άκρο, και ο οποίος καλύπτει ολόκληρη την αλυσίδα της αγοράς, από το σημείο αλίευσης έως την πώληση στον τελικό καταναλωτή περνώντας από τα στάδια της εκφόρτωσης, της μεταφοράς, της μεταποίησης και της διανομής. Όπως τα ψάρια μετακινούνται χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τα σύνορα, το ίδιο κάνουν και οι αλιευτικοί στόλοι εδώ και αιώνες.² Επειδή όμως η δραστηριότητα ενός αλιευτικού στόλου επηρεάζει την κατάσταση άλλων στόλων, οι χώρες της ΕΕ αποφάσισαν να συνεργαστούν για τη διαχείριση της αλιείας, μέσω της κοινής αλιευτικής πολιτικής (ΚΑΠ). Σκοπός των μέτρων της πολιτικής αυτής είναι η δημιουργία μιας ευημερούσας και βιώσιμης ευρωπαϊκής αλιευτικής βιομηχανίας.

Πηγή: www.archipelago.gr

² Ευρωπαϊκή Επιτροπή (http://ec.europa.eu/fisheries/index_el.htm)

Δεν θα πρέπει να παρακάμπτουμε ένα βασικό χαρακτηριστικό της κοινής αλιευτικής πολιτικής. Στόχος της δεν ήταν ποτέ να επιβάλει τον ίδιο τρόπο λειτουργίας σε όλες τις ευρωπαϊκές αλιευτικές βιομηχανίες. Αντιθέτως, επιδιώκει να εδραιώσει ένα βασικό πλαίσιο εντός του οποίου θα είναι δυνατή, βάσει ορισμένων κοινών αρχών, η καλλιέργεια της πολυμορφίας και η πρόληψη των συγκρούσεων. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα πρώτα μέτρα που αφορούν την Κοινή Αλιευτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) ξεκινούν από το 1970, στηρίζονται σε βασικές αρχές πρόσβασης των πόρων και λαμβάνοντας υπόψη τις βιολογικές και κοινωνικο – οικονομικές διαστάσεις της αλιείας, διακρίνονται σε κοινά μέτρα διαχείρισης, στήριξης του εισοδήματος του επαγγελματία αλιέα και κοινής οργάνωσης της αγοράς. Στόχος της ήταν εξ αρχής η πρόληψη και η επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ σχετικά με τον καταμερισμό των πόρων. Σήμερα πλέον λειτουργεί ως φόρουμ για τη χάραξη κοινής βασικής γραμμής όσον αφορά τη βιώσιμη αλιεία και την κατανομή των κονδυλίων με γνώμονα την επίτευξη των στόχων που έχουν καθορίσει η ΕΕ και τα κράτη μέλη της.

Από το 1987, η διαπίστωση της ανάγκης περιορισμού της αλιευτικής προσπάθειας του Κοινοτικού αλιευτικού στόλου είχε σαν αποτέλεσμα την εφαρμογή των Πολυετών Προγραμμάτων Προσανατολισμού (Π.Π.Π.) αλιευτικού στόλου, που αποτελούν σημαντικό εργαλείο άσκησης της Κ.Α.Π. στον Τομέα. Η χώρα μας, από το 1992 μέχρι σήμερα, επιτυγχάνει τους προβλεπόμενους ετήσιους συνολικούς στόχους των Π.Π.Π. καθώς και όλων των κατηγοριών, πλην μηχανοτρατών ανάλογα με την κατηγοριοποίηση του στόλου. Εν τούτοις, ήδη από το 1998 μέχρι σήμερα έχουν επιτευχθεί και οι ετήσιοι στόχοι των μηχανοτρατών.

Επομένως έχοντας υπόψη τις απαιτήσεις του νέου διαρθρωτικού Κανονισμού για την αλιεία, προκύπτει η δυνατότητα αξιοποίησης όλων των προβλεπομένων διαρθρωτικών ενεργειών για τον αλιευτικό στόλο.

Η κοινή αλιευτική πολιτική συνίσταται κυρίως στις ακόλουθες δράσεις:

- θεσπίζει κανόνες που εξασφαλίζουν ότι η ευρωπαϊκή αλιεία είναι βιώσιμη και δεν βλάπτει το θαλάσσιο περιβάλλον
- ενισχύει τις εθνικές αρχές με εργαλεία επιβολής των κανόνων αυτών και τιμωρίας των παραβατών

- παρακολουθεί το μέγεθος του ευρωπαϊκού αλιευτικού στόλου και προλαμβάνει την περαιτέρω αύξησή του
- παρέχει χρηματοδοτική και τεχνική βοήθεια για πρωτοβουλίες που συμβάλλουν στην αύξηση της βιωσιμότητας του κλάδου, διεξάγει για λογαριασμό των κρατών μελών της ΕΕ, διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο διεθνών αλιευτικών οργανισμών και με χώρες μη μέλη σε όλο τον κόσμο
- βοηθά τους παραγωγούς, τους μεταποιητές και τους διανομείς ώστε να επιτυγχάνουν δίκαιη τιμή για το προϊόν τους και διασφαλίζει ότι οι καταναλωτές μπορούν να εμπιστευτούν τα προϊόντα αλιείας που καταναλώνουν
- στηρίζει την ανάπτυξη ενός δυναμικού τομέα υδατοκαλλιεργειών στην ΕΕ (ψάρια, θαλασσινά και φύκια)
- χρηματοδοτεί την επιστημονική έρευνα και συλλογή στοιχείων, ώστε να δημιουργηθεί η κατάλληλη βάση για τη χάραξη πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων

Η Επιτροπή ξεκίνησε την αναθεώρηση της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής με στόχο την οικονομική βιωσιμότητα των ευρωπαϊκών αλιευτικών στόλων, τη διατήρηση των αλιευτικών αποθεμάτων, την ενσωμάτωση της ΚΑΠ στην ευρύτερη θαλάσσια πολιτική και την εξασφάλιση ποιοτικών τροφίμων για τους καταναλωτές.

Μέσω της μεταρρύθμισης της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής που προωθείται μέσω της Επιτροπής Αλιείας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου³ περιλαμβάνονται μέτρα-κλειδιά για την ανάσχεση της κατάρρευσης των ευρωπαϊκών ιχθυοαποθεμάτων, όπως η εξάλειψη των απορριπτόμενων αλιευμάτων και των παρεμπιπτόντων αλιευμάτων μέσω της υποχρέωσης της εκφόρτωσης όλων των αλιευμάτων συγκεκριμένων ιχθυοαποθεμάτων που αλιεύονται στα νερά της ΕΕ ή από αλιείς της ΕΕ, είτε μπορούν να διατεθούν στην αγορά είτε όχι.

Συμπεριλαμβάνεται επίσης η ελάττωση και η θέσπιση μεταβιβαζόμενων αλιευτικών δικαιωμάτων μέχρι το τέλος του 2013 για όλα τα σκάφη μεγέθους άνω των 12 μέτρων και η αύξηση της δυνατότητας λήψης αποφάσεων σε περιφερειακό επίπεδο μέσω πολυετών σχεδίων, ενώ τονίζεται η ανάγκη περαιτέρω ανάπτυξης του κλάδου της υδατοκαλλιέργειας στην ΕΕ. Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επιβεβαιώνει

³ Κοινοποίηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (15 Ιουλίου 2011)
<http://www.econews.gr/2011/07/15/koini-alieftiki-politiki/>

το στόχο της ΕΕ να αποκαταστήσει και να διατηρήσει τους πληθυσμούς των αλιευτικών αποθεμάτων σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά που απαιτούνται για να παράγουν την Μέγιστη Βιώσιμη Απόδοση μέχρι το 2015 και τονίζει την ανάγκη επίτευξης καλής περιβαλλοντικής κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος της ΕΕ μέχρι το 2020 και τη διασφάλιση ενός περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά βιώσιμου ευρωπαϊκού αλιευτικού στόλου.

Αξίζει χαρακτηριστικά ν' αναφερθεί ότι το 72% όλων των ιχθυοαποθεμάτων της ΕΕ υπεραλιεύονται, με το 25% αυτών των αποθεμάτων να βρίσκεται εκτός των ασφαλών βιολογικών ορίων, που σημαίνει ότι δεν θα είναι σε θέση να ανανεωθούν. Η οικοσυστημική προσέγγιση στη διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος πρέπει να αποτελέσει ακρογωνιαίο λίθο της επερχόμενης αναθεώρησης της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής. Η διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των αποθεμάτων αποτελεί βασική προϋπόθεση για την οικονομική και κοινωνική βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού αλιευτικού στόλου.

Αν η προσπάθεια αυτή αποτύχει τα ιχθυοαποθέματα μας θα αρχίσουν να εξαφανίζονται το ένα μετά το άλλο και μόνο 9% των αλιευμάτων μας θα βρίσκεται σε βιώσιμα επίπεδα μέχρι το 2022. Σημαντικό εργαλείο σε αυτό τον αγώνα θα πρέπει να είναι η θέσπιση περιοχών προστασίας ιχθυοαποθεμάτων, που θα επιτρέψουν και την προστασία των κοπαδιών αλλά και την αύξηση της παραγωγικότητας της αλιείας γύρω από αυτές.

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα ετοιμάζεται ένα δίκτυο τέτοιων περιοχών στις Κυκλάδες με πρωτοβουλία των τοπικών αλιέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Επίσης θα πρέπει να στραφούμε προς την αύξηση της επιλεκτικότητας όλων των τύπων αλιείας και των αλιευτικών εργαλείων, ώστε να σταματήσουμε να σκοτώνουμε ψάρια χωρίς εμπορικό ενδιαφέρον, χελώνες, φώκιες, δελφίνια και πουλιά κατά την αλιεία. Τέλος, κλειδί είναι ο πλήρης σεβασμός των τεκμηριωμένων επιστημονικών συμβουλών και δεδομένων στην λήψη αποφάσεων σχετικά με τα επίπεδα επιτρεπόμενης αλιείας.

2.3 Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO)

Εχει διαπιστωθεί ότι η αλιεία αντιμετωπίζει παγκοσμίως σοβαρή κρίση τα τελευταία χρόνια, που εκφράζεται με τη μείωση των αλιευτικών αποθεμάτων. Ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (International Food and Agriculture Organization -FAO) συγκεντρώνει στατιστικές για την παγκόσμια αλιευτική παραγωγή (=εκφορτώσεις) από το 1950 (Tsikliras et al. 2007). Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η παγκόσμια αλιευτική παραγωγή το 1990 υπολογίστηκε γύρω στα 80 εκατομμύρια τόνους, από τα οποία τα 16-40 εκατομμύρια τόνοι ήταν απορριπτόμενα, (Watson & Pauly 2001), ενώ σύμφωνα με πιο πρόσφατα στοιχεία από τον FAO η απορριπτόμενη βιομάζα μειώθηκε στα 7,3 εκατομμύρια τόνους ετησίως.

Τα τελευταία 50 χρόνια ο όγκος της αλιείας επταπλασιάστηκε, ξεπερνώντας το 2005 τους 140 εκατ. τόνους αλιευμάτων το χρόνο.⁴ Έτσι, σήμερα, η υπεραλίευση απειλεί με αφανισμό το ένα τέταρτο του παγκόσμιου πληθυσμού ψαριών. Το 90% των μεγάλων ψαριών, όπως ο τόνος, ο ξιφίας και ο βακαλάος, αλιεύονται πέρα από τα ασφαλή όρια για την επιβίωσή τους. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Τροφίμων (FAO), στο 52% των παγκόσμιων αποθεμάτων ψαριών υπάρχει πλήρης εκμετάλλευση, ενώ ένα 17% υπεραλιεύεται και ένα 7% ήδη έχει εξαντληθεί. Μόνο το 3% του παγκόσμιου ιχθυοπληθυσμού υποεκμεταλλεύεται και μόλις 1% βρίσκεται σε φάση ανάκαμψης.

Σύμφωνα με τον FAO τα ιχθυαποθέματα του πλανήτη έχουν φτάσει στα όριά τους (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Επιτροπή Διεθνούς Εμπορίου). Η αλιευτική βιομηχανία απασχολεί σε παγκόσμια κλίμακα περίπου 200.000.000 κατοίκους.⁵ Οι

⁴ <http://www.fao.org/fishery/en>

⁵ **Πηγή:** Περιβαλλοντική Ομάδα Συλλόγου Φοιτητών Νομικής Α.Π.Θ. (<http://ecolawgy.wordpress.com/2009/>)

αυτόχθονες, που ακολουθούν παραδοσιακές μεθόδους αλιείας χρησιμοποιούν εξοπλισμό παλαιότερης τεχνολογίας και δε διαθέτουν αρκετή πολιτική δύναμη, μοιραία λοιπόν υποφέρουν περισσότερο από τη μείωση των ιχθυαποθεμάτων. Τα υπερχρεωμένα έθνη του Τρίτου Κόσμου εξάγουν σημαντικό ποσοστό της θαλάσσιας συγκομιδής τους, και οι βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες καταναλώνουν 3 φορές μεγαλύτερες ποσότητες από τις αναπτυσσόμενες, παρά το ότι για τον Τρίτο Κόσμο τα ψάρια αποτελούν τη σημαντικότερη πηγή ζωικής πρωτεΐνης.

Αρκεί να αναφέρουμε ότι από τα 25 κράτη-μέλη της Ε.Ε. τα 20 είναι παράκτια, με ακτογραμμές περίπου 68.000 χιλ. και με 7 πρωτεύουσες να συνορεύουν με θάλασσα (FAO 2010). Το 16% του πληθυσμού της Ε.Ε., περίπου 70.000.000 άνθρωποι, ζουν σήμερα σε παραθαλάσσιες περιοχές, (τα τελευταία 50 χρ. ο αριθμός έχει τουλάχιστον διπλασιασθεί), ενώ σχεδόν το μισό του συνολικού πληθυσμού της ζουν σε απόσταση μικρότερη των 50 χιλ. από τις ακτές. Η Ε.Ε. διαθέτει περισσότερα από 1000 λιμάνια που διακινούν περισσότερο από 1 δις. τόννων φορτίων κάθε χρόνο, ενώ η ναυπηγική βιομηχανία, τα λιμάνια, η αλιεία και άλλοι κλάδοι συναφών υπηρεσιών απασχολούν περίπου 2,5 εκατομ. άτομα.

Πηγή: www.archipelago.gr

Η κατανομή των αλιευτικών πόρων είναι εντυπωσιακά ανομοιογενής με το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας παραγωγής να προέρχεται από το βόρειο ημισφαίριο: τον βορειοδυτικό Ειρηνικό και τον βορειοανατολικό Ατλαντικό. Τα παγκόσμια αλιευτικά αποθέματα μειώνονται από τα τέλη του 1980, κατά περίπου 0.7 εκατομμύρια τόνους ετησίως. Αιτία φαίνεται να είναι η υπεραλίευση που ασκείται με

υπερσύγχρονα αλιευτικά εργαλεία και μεθόδους και η υποβάθμιση των ενδιαιτημάτων. Η εκβιομηχανισμένη αλιεία έχει μειώσει τα αποθέματα των μεγάλωσμων ψαριών-θηρευτών κατά 90% τα τελευταία 15 χρόνια. Γενικά η Μεσόγειος θεωρείται μια από τις λιγότερο παραγωγικές θάλασσες του κόσμου, λόγω των γεωφυσικών και ξηρών κλιματολογικών συνθηκών. Η ανατολική Μεσόγειος αποτελεί το πιο oligοτροφικό μέρος της, ενώ στις ελληνικές θάλασσες εντοπίζονται κάποιες ευτροφικές περιοχές κυρίως στις ακτές του βορείου Αιγαίου. Αυτό οφείλεται στη εισροή υδάτινων μαζών από τη Μαύρη Θάλασσα, που είναι πλούσια σε θρεπτικά συστατικά, καθώς και στις ποτάμιες εκβολές. Η αλιεία στη Μεσόγειο χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλία αλιεύομενων ειδών (multispecies fishery) και πολλά από τα εμπορικά είδη παρουσιάζουν εποχικότητα στην αλιευτική παραγωγή.⁶ Το 80% του αλιευτικού στόλου αποτελείται από σκάφη μήκους μικρότερου των 12 m, παρά το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος της αλιευτικής παραγωγής προέρχεται από μεγάλα αλιευτικά σκάφη. Στη Μεσόγειο, τα συμπτώματα της υπεραλίευσης στα περισσότερα εμπορικά είδη είναι ήδη εμφανή με τα βενθοπελαγικά αποθέματα να έχουν σε γενικές γραμμές υπεραλιευθεί, όπως επίσης και τα αποθέματα των μεγάλων πελαγικών ψαριών. Αντιθέτως τα μικρά πελαγικά δεν υπόκεινται σε ανάλογο βαθμό πίεσης.

Η βασική αιτία για την παγκόσμια κρίση που μαστίζει την αλιεία, είναι η χρόνια υπεραλίευση, επιδοτούμενη από τις κυβερνήσεις που προσπαθούν να υποστηρίξουν μια μη βιώσιμη, προβληματική βιομηχανία. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΟΦ, οι κυβερνήσεις παγκοσμίως πληρώνουν 54 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο για να επιδοτήσουν ένα σύστημα που παράγει συνολικά αλιεύμα αξίας 70 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Ενώ σήμερα εκτιμάται ότι η αλιευτική ικανότητα του στόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπερβαίνει κατά 40% το μέγεθος που θα επέτρεπε μια βιώσιμη εκμετάλλευση, η ίδια η Ε. Ε. από το 1983 μέχρι το 1990, αύξησε τις χρηματοδοτήσεις στην αλιεία από 80 εκατομμύρια δολάρια σε 850 εκατομμύρια δολάρια, κατανέμοντας και ένα σημαντικό ποσοστό για τον εκσυγχρονισμό σκαφών και τη δημιουργία περισσότερο "αποδοτικής" αλιείας. Όταν εξαντληθούν οι αλιευτικοί πόροι σε μια περιοχή, οι αναπτυγμένες χώρες με τα υπερσύγχρονα βιομηχανικά συστήματα αλιείας απλά μεταφέρουν το πρόβλημα αλλού, εκμεταλλεζόμενες άλλα, πιο μακρινά πεδία. Πάνω από το 25% των ψαριών που αλιεύονται από το στόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προέρχονται από νερά εκτός ορίων των χωρών - μελών της. Το

⁶ Πηγή: <http://www.fishportal.gr>

1994, η Ε.Ε. ξόδεψε πάνω από το ένα τρίτο του συνολικού αλιευτικού προϋπολογισμού της για να επιδοτήσει την πρόσβαση από σκάφη της Ε.Ε. Μόνο μέσα στα εθνικά ύδατα του Μαρόκου, ψαρεύουν σήμερα 730 μηχανότρατες κυρίως από Ισπανία και Πορτογαλία.

Πηγή: www.archipelago.gr

Ο FAO υπολογίζει ότι κάθε χρόνο δαπανώνται 124 δισ. δολάρια παγκοσμίως για να αλιευθούν ψάρια αξίας 70 δισ. δολ.⁷ Οι κυβερνήσεις καλύπτουν τη διαφορά με δάνεια, επιβολή τελών εισόδου στα ξένα αλιευτικά σκάφη και άμεσες επιχορηγήσεις σε εξοπλισμούς και υπηρεσίες. Τεράστιες ποσότητες από μαλάκια και οστρακόδερμα αλιεύονται στα νησιωτικά συμπλέγματα της ΝΑ Ασίας. Οι συνέπειες της υπεραλίευσης δεν περιορίζονται στην εξάντληση των ιχθυοποθεμάτων: ένα από τα πιο διαδεδομένα προβλήματα είναι ότι οι αλιείς στις ανοικτές θάλασσες πιάνουν και εξοντώνουν μαζί με τα επιθυμητά και διάφορα άλλα είδη, χρησιμοποιώντας δίκτυα επιφάνειας. Κατά τη διάρκεια του 1990, το ψάρεμα τόνου και καλαμαριών με αφρόδιντα στοίχισε τη ζωή σε περίπου 42.000.000 θαλασσοπούλια, θαλάσσια θηλαστικά και άλλα είδη. Οι γαριδότρατες φαίνεται ότι προξενούν τη μεγαλύτερη ζημιά παγιδεύοντας “άχρηστο” ψάρι σε ποσοστό 80-90%, ποσότητα δηλαδή 10-15.000.000 τόνων ετησίως.

Η υπεραλίευση έχει σημαντικές επιπτώσεις στους ιχθυοπληθυσμούς, την διατήρηση της βιοποικιλότητας και την γενικότερη υγεία των θαλάσσιων βιοσυστημάτων. Σύμφωνα με τα στοιχεία της FAO μη επιλεκτικές αλιευτικές μέθοδοι ευθύνονται για την θανάτωση και την καταστροφή μεταξύ 18 και 40 εκατομμυρίων μετρικών τόνων θαλασσίων ειδών. Το ένα τρίτο σχεδόν της παγκόσμιας αλιευτικής

⁷ Πηγή: <http://www.econews.gr/2011/02/02/news-fao-fish-stocks/>

παραγωγής πετιέται στη θάλασσα, νεκρό και άχρηστο. Καταστρεπτικές μέθοδοι αλιείας, όπως τα αφρόδιστρα, ο δυναμίτης και η παρουσία της μηχανότρατας εντός της παράκτιας ζώνης, προκαλούν ζημιές σε σημαντικούς θαλάσσιους βιότοπους και μειώνουν την ποικιλία θαλάσσιας ζωής. Οι ιχθυοπληθυσμοί υποφέρουν επίσης από τις διάφορες πηγές ρύπανσης, όπως τα αγροχημικά, τα αστικά λύματα και τα πετρελαιοειδή. Στη Μαύρη Θάλασσα για παράδειγμα, οι συνθήκες ευτροφισμού ήταν κατά μεγάλο μέρος υπεύθυνες για την μείωση της αλιευτικής παραγωγής κατά 50% μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, από το 1988 μέχρι και το 1990.

Η Μεσόγειος δυστυχώς δεν αποτελεί εξαίρεση από τον υπόλοιπο κόσμο, αντιμετωπίζοντας σοβαρές απειλές για το μέλλον των αλιευτικών πόρων και κατ' επέκταση, το μέλλον χιλιάδων ανθρώπων που εξαρτώνται από την αλιεία. Στα διεθνή ύδατα, η απουσία ενός ενιαίου, νομικά δεσμευτικού πλαισίου διαχείρισης επιτρέπει την ελεύθερη πρόσβαση σε αλιευτικούς πόρους σε ένα "ανοικτό προς όλους" καθεστώς, που το εκμεταλλεύονται όχι μόνο οι Μεσογειακές αλλά και οι άλλες χώρες με μεγάλα αλιευτικά συμφέροντα, όπως η Ιαπωνία και η Κορέα. Τα μεγάλα πελαγικά είδη όπως ο τόνος (*Thunnus thunnus*) και ο ξιφίας (*Xiphias gladius*) είναι από τα πρώτα είδη που πληρώνουν το τίμημα της ανεξέλεγκτης αλιείας στα διεθνή ύδατα. Οι παραδοσιακοί τρόποι αλιείας τόνου, ένα είδος ψαριού που περιγράφεται από τον Όμηρο στην Οδύσσεια, κινδυνεύουν να εξαφανιστούν καθώς η μεγάλης κλίμακας βιομηχανική αλιεία παίρνει την μερίδα του λέοντος. Αυτό αποτελεί άλλωστε και το χαρακτηριστικό της γενικότερης εξέλιξης του τομέα της αλιείας όπου η εμπορική, μεγάλης κλίμακας αλιεία εκτοπίζει και ουσιαστικά εξουδετερώνει την παραδοσιακή, μικρής κλίμακας αλιεία. Ένας διακεκριμένος ιχθυολόγος έχει παρομοιάσει την αλιεία του τόνου και του ξιφία στη Μεσόγειο με "αυτοκίνητο δίχως φρένα που οδηγείται πολύ γρήγορα σε βρεγμένο δρόμο και μέσα σε σχεδόν απόλυτο σκοτάδι".

Εντός των εθνικών υδάτων κάθε χώρας της Μεσογείου, η κατάσταση δεν είναι πολύ καλύτερη. Η υπερβολική αλιευτική προσπάθεια σε σχέση με την κατάσταση των ιχθυοαποθεμάτων, η έλλειψη εφαρμογής αλιευτικής νομοθεσίας και η χρήση καταστρεπτικών, μη επιλεκτικών μεθόδων αλιείας όπως τα αφρόδιστρα και ο δυναμίτης, είναι μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κυβερνήσεις των Μεσογειακών χωρών. Μέτρα διαχείρισης που θα μπορούσαν να αποτρέψουν την καταστροφική κατάρρευση της αλιείας αλλά που συνεπάγονται και πολιτικό κόστος, έχουν συστηματικά αποφευχθεί. Τα κέντρα λήψης αποφάσεων έχουν δώσει πολλή λίγη προσοχή στην βιωσιμότητα της αλιείας και ακόμη λιγότερη προσοχή στην υγεία των

θαλάσσιων οικοσυστημάτων και τις ανάγκες της παραδοσιακής αλιείας. Στην Ελλάδα, η ετήσια αλιευτική παραγωγή ανέρχεται γύρω στους 150.000 τόνους. Αν και τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν την παραγωγή να έχει σταθεροποιηθεί κατά τα τελευταία χρόνια, αυτό έχει επιτευχθεί κυρίως λόγω της συνεχούς αύξησης της αλιευτικής προσπάθειας, με αποτέλεσμα το αλίευμα που αντιστοιχεί σε κάθε ψαρά να μειώνεται συνεχώς. Σε εθνικό επίπεδο, ο τομέας της αλιείας απασχολεί περίπου 39.000 άτομα - το 80% αυτού του αριθμού εργάζονται στον τομέα της παράκτιας αλιείας όπου παρουσιάζεται πληθώρα προβλημάτων.

2.4 Βιοποικιλότητα και ο Ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι περιβαλλοντικές πιέσεις που δέχεται το θαλάσσιο περιβάλλον από δραστηριότητες στο υγρό στοιχείο ή από άλλες πηγές, χερσαίες ή εναέριας, δεν είναι πάντοτε σαφές σε ποιο βαθμό δημιουργούν περιβαλλοντικές επιπτώσεις, είναι, όμως, σαφές ότι οι βλάβες που προκαλούν δεν θίγουν απλά την αισθητική του περιβάλλοντος αλλά, σε ορισμένες περιπτώσεις, θέτουν σε κίνδυνο τη δομή και τη λειτουργία του.⁸ Η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος από μόλυνση/ρύπανση των θαλασσών και η αντιμετώπιση από τους κινδύνους της είναι από τα πιο σημαντικά προβλήματα και έχει συνέπειες σε ουσιώδεις βιολογικές και οικολογικές ισορροπίες. Σε θάλασσες, μάλιστα, με τοπικές περιβαλλοντικές ιδιομορφίες -όπως η Μεσόγειος, η Βαλτική ή η Βόρεια Θάλασσα- η προστασία και η ασφάλεια του θαλάσσιου περιβάλλοντος αποτελεί κυρίαρχο ζήτημα και αφορά τόσο στην προστασία των ανθρώπων και των υλικών όσο και στη διατήρηση του ίδιου του θαλάσσιου χώρου.

Η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των ευρωπαϊκών θαλασσών ειδικότερα είναι ζωτικού ενδιαφέροντος για την Ευρωπαϊκή Ένωση (στο εξής: Ε.Ε.). Ωστόσο, και σήμερα ακόμη, δεν υπάρχει κοινοτική πολιτική για τον τομέα *θαλάσσιο περιβάλλον*. Λείπει, ένα γενικότερο κανονιστικό πλαίσιο για τις θάλασσες, που να εισάγει την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, ως ιδιαίτερο θέμα. Η ευρωπαϊκή πολιτική για το θαλάσσιο περιβάλλον οροθετείται και ασκείται στο πλαίσιο των πολιτικών της Ε.Ε., και, κυρίως, της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής για το περιβάλλον.

2.4.1. Η σημερινή κατάσταση του ευρωπαϊκού θαλάσσιου περιβάλλοντος - Περιβαλλοντικές πιέσεις και απειλές

Οι θάλασσες και τα θαλάσσια οικοσυστήματα διαδραματίζουν, σε παγκόσμιο επίπεδο, βασικό ρόλο για τον άνθρωπο, γιατί αποτελούν πηγή ζωής και σημαντικό οικολογικό κεφάλαιο. Απειλούνται, όμως, από σοβαρούς κινδύνους. Το θαλάσσιο περιβάλλον, που δεν γνωρίζει σύνορα, επιβαρύνεται και υποβαθμίζεται ποιοτικά- έστω κι αν σε ορισμένες περιοχές η κατάσταση βελτιώνεται- από τις δραστηριότητες του ανθρώπου.⁹

⁸ GREENPEACE-Defending Our Oceans (<http://oceans.greenpeace.org/gr/>)

⁹ GREEK DIVERS MAGAZINO (<http://www.greekdivers.com/mag/el/homepage>)

Με βάση εκθέσεις των περιφερειακών Συμβάσεων για το θαλάσσιο περιβάλλον και του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (Ε.Ο.Π.) καθώς και στοιχεία στο πλαίσιο δράσεων της ίδιας της Ε.Ε. διαπιστώνεται ότι οι περιφερειακές ευρωπαϊκές θάλασσες και η βιοποικιλότητά τους δέχονται σοβαρές πιέσεις από ρυπογόνα φαινόμενα για τα οποία ενέχονται, κυρίως, η αυξημένη ναυσιπλοΐα και η αεροπλοΐα, η βιομηχανική ανάπτυξη, η έντονη εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου, η υπεραλίευση, η αστυφιλία και ο τουρισμός.

Παρά, δηλαδή, το έργο των διαφόρων φορέων για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, σε περιφερειακό -και παγκόσμιο- επίπεδο και παρά τη βελτίωση, σε μερικές περιπτώσεις, της κατάστασης των ευρωπαϊκών θαλασσών, εξακολουθούν να υφίστανται σοβαρές απειλές και αύξηση των ρυπογόνων φαινομένων στο θαλάσσιο περιβάλλον, που οφείλονται: στις επικίνδυνες ουσίες, που καταλήγουν στις θάλασσες μετά την απόρριψη ή διαρροή από βιομηχανικές ή οικιακές χρήσεις· σε αστικά λύματα· στην απόρριψη αποβλήτων, μέσω ποταμών ή αγωγών που χύνονται στη θάλασσα· στον ευτροφισμό· σε απορρίψεις ραδιοϊσοτόπων από εγκαταστάσεις επανεπεξεργασίας πυρηνικών καυσίμων· σε πετρελαϊκές κηλίδες από απόβλητα πλωτών εξεδρών γεωτρήσεων και άλλων off-shore εγκαταστάσεων εξόρυξης πετρελαίου και αερίου στο θαλάσσιο χώρο· στα απορρίμματα, από εμπορικά ή αλιευτικά πλοία ή από δραστηριότητες τουρισμού και αναψυχής· σε παράνομες απορρίψεις πετρελαίου ή χημικών ουσιών από πλοία· στις συμπτωματικές απορρίψεις υδρογονανθράκων μετά από ναυτικά ατυχήματα· σε πετρελαϊκές κηλίδες από απόβλητα αεροσκαφών.

2.5 Ναγκόγια: Στρατηγικό Σχέδιο προστασίας της Βιοποικιλότητας 2011-2020

«Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) ανακήρυξε το 2010 “Διεθνές Έτος Βιοποικιλότητας”, [...] μια γιορτή της ζωής πάνω στη γη και της σημασίας της βιοποικιλότητας στη ζωή μας. Ο κόσμος καλείται να αναλάβει δράση για να διασφαλίσει την ποικιλία της ζωής στη γη: τη βιοποικιλότητα.»

Πηγή: <http://enviro1online.wordpress.com>

Με το νέο Στρατηγικό Σχέδιο για την προστασία της βιοποικιλότητας για την περίοδο 2011-2020 και με ορίζοντα το έτος 2050, καθώς και με το Πρωτόκολλο για την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και την κατανομή των ωφελειών τους, πραγματοποιήθηκε η 10η Συνδιάσκεψη Διάσκεψη του ΟΗΕ, στη Ναγκόγια της Ιαπωνίας, (Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών) με τη συμμετοχή στελεχών του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Μεταξύ άλλων, οι κυβερνήσεις έθεσαν ως στόχο να σταματήσουν την υπεραλίευση και να τεθεί υπό καθεστώς προστασίας το 10% των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών, συμπεριλαμβανομένων και των διεθνών υδάτων. Επιπλέον, το νέο σχέδιο για τη βιοποικιλότητα θέτει ως στόχο την προστασία του 17% των ηπειρωτικών ενδιαιτημάτων, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 5% συγκριτικά με τον υπάρχοντα μέσο όρο.

Στη συνάντηση συμφωνήθηκε η προσπάθεια για μείωση του ρυθμού απώλειας των φυσικών οικοτόπων στο μισό και όπου είναι εφικτό η εξάλειψή της, η επαναφορά στη φυσική τους κατάσταση -τουλάχιστον του 15%- των υποβαθμισμένων περιοχών, καθώς και η μείωση των παραγόντων πίεσης προς τους κοραλλιογενείς υφάλους.

Τα κράτη μέρη της Σύμβασης έφτασαν επίσης σε συμφωνία για αναμόρφωση των επιδοτήσεων που είναι επιζήμιες στη βιοποικιλότητα. Η νέα συμφωνία απαιτεί από τις χώρες να εξασφαλίσουν ότι η βιοποικιλότητα θα ενταχθεί ως μέγεθος στους εθνικούς προϋπολογισμούς.

Όπως αναφέρεται σε σχετική ανακοίνωση, η Ελλάδα, μαζί με τα άλλα κράτη, υιοθέτησε το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια για την πρόσβαση σε γενετικούς πόρους και τον ισόρροπο και δίκαιο καταμερισμό των πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από τη χρήση τους. Το Στρατηγικό Σχέδιο δίνει έμφαση στις αιτίες της απώλειας της βιοποικιλότητας, στη διάσωσή της σε όλα τα επίπεδα, στην ενίσχυση των ωφελειών διατήρησής της και στη μείωση της πίεσης στους φυσικούς πόρους. Η ιστορική αυτή συμφωνία δημιουργεί ένα πλαίσιο, το οποίο ισορροπεί την πρόσβαση σε γενετικούς πόρους, στη βάση της προηγούμενης ενημέρωσης, συναίνεσης και αποδοχής κοινών όρων μαζί με την ίση και δίκαιη κατανομή των ωφελειών.

Η Ελλάδα ανάλαβε να ενσωματώσει τα παραπάνω στην εθνική της στρατηγική για τη βιοποικιλότητα μέσα στα επόμενα δύο χρόνια και να ορίσει σχέδιο δράσης. Η κύρωση της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα του 1992 έγινε με τον Ν. 2204 του 1994, ενώ με το πρόσφατο νομοσχέδιο «για την προστασία της βιοποικιλότητας» που συντάχθηκε από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, επιχειρείται η ενσωμάτωση της έννοιας της βιοποικιλότητας στα αντικείμενα προστασίας του βασικού νόμου για την προστασία του περιβάλλοντος, του Ν.1650/1986.

Κατά τη διάρκεια της ιδιαίτερα σημαντικής Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992 στο Ρίο της Βραζιλίας (γνωστή και ως “Rio Earth Summit”), το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) παρουσίασε τη διεθνή Σύμβαση για τη Διατήρηση της Βιοποικιλότητας (εφεξής Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα), ως αποτέλεσμα ενδεδειγμένης αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης της βιοποικιλότητας από ομάδα ειδικών, ήδη από το 1988.¹⁰ Η Σύμβαση επικυρώθηκε το 1993 και περιλάμβανε στόχους για την αειφόρο ανάπτυξη, την κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση των φυσικών πόρων ώστε να μην οδηγούν στην υποβάθμιση των οικοσυστημάτων.

¹⁰ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ
<http://www.ypeka.gr>

Τον Απρίλιο του 2002, τα κράτη-μέλη της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, αξιολογώντας πως η υλοποίηση των στόχων της δεν προχωρά με ικανοποιητικούς ρυθμούς και συνυπολογίζοντας και τους υπόλοιπους στόχους των Ηνωμένων Εθνών για μείωση της φτώχειας παγκοσμίως και για βελτίωση της ζωής στον πλανήτη, έθεσαν ως νέο στόχο την ανακοπή της φθίνουσας πορείας της βιοποικιλότητας σε παγκόσμιο, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, έως το 2010. Σε αυτό το πλαίσιο, το έτος 2010 ανακηρύχθηκε ως το Παγκόσμιο Έτος Βιοποικιλότητας.

Στη Διάσκεψη των Μερών της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, που έγινε πρόσφατα στη Ναγκόγια της Ιαπωνίας στις 19-28 Οκτωβρίου 2010, αξιολογήθηκε η πρόοδος εφαρμογής της Σύμβασης. Διαπιστώνοντας τη μη επίτευξη του στόχου για το 2010 οριστικοποιήθηκε το νέο στρατηγικό σχέδιο 2011-2020 και τέθηκε το όραμα για το 2050. Οι νέοι στόχοι ορίζουν προσπάθεια για μείωση κατά 50% του ρυθμού απώλειας βιοποικιλότητας και, όπου είναι δυνατόν, εξάλειψη του ρυθμού μείωσης, επαναφορά του 15% των υποβαθμισμένων περιοχών στη φυσική τους κατάσταση και προστασία 17% της χερσαίας και 10% της θαλάσσιας επιφάνειας του πλανήτη. Προβλέπεται, επίσης, δίκαιη και ισόρροπη κατανομή των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από τη χρήση των γενετικών πόρων.

Το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια που αναμένεται να ενεργοποιηθεί έως το 2012, προτείνει τη δημιουργία ενός παγκόσμιου μηχανισμού, ο οποίος θα επεμβαίνει και σε διασυνοριακές περιοχές ή καταστάσεις, όπου δεν μπορεί να υπάρξει συμφωνία.

Σήμερα, 193 κράτη-μέλη συμμετέχουν στη Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα, δίνοντάς της έτσι πραγματικά παγκόσμια διάσταση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) και τα κράτη-μέλη της, τα οποία συμμετείχαν ενεργά στη διεθνή δραστηριοποίηση (από το Ρίο ως τη Ναγκόγια), πρωτοστατούν και στη θέσπιση πολιτικών προωθώντας, ήδη από το 2006, μεγάλο αριθμό νομοθετικών πρωτοβουλιών για τη μείωση της απώλειας της βιοποικιλότητας.

Η Συνάντηση των Μερών της Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Διεθνούς Έτους Βιοποικιλότητας και στο οποίο συμμετείχαν, περίπου, 18.000 εκπρόσωποι κρατών και ΜΚΟ, υιοθετώντας ιστορικές αποφάσεις οι οποίες θα επιτρέψουν τα κράτη να αντιμετωπίσουν τις πρωτοφανείς προκλήσεις της συνεχούς απώλειας ειδών και οικοτόπων ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής. Το ΥΠΕΚΑ συμφώνησε στα παραπάνω μέτρα που θα διασφαλίσουν ότι τα οικοσυστήματα του πλανήτη θα συνεχίσουν να υποστηρίζουν την ευημερία και την ποιότητα ζωής του ανθρώπου στο μέλλον.

2.6 Η «Κόκκινη Λίστα» των Ψαριών

Η κόκκινη λίστα της Greenpeace για τα ψάρια και τα θαλασσινά αποκαλύπτει ότι τα τελευταία αλιεύματα που έχουν απομείνει στους ωκεανούς βρίσκονται σήμερα στα ψυγεία και τα ράφια των σούπερ μάρκετ. Τα είδη που περιλαμβάνονται στη λίστα είναι ο τόνος, ο ξιφίας, η γλώσσα, το κοκκινόψαρο, ο σολομός, οι γαρίδες, ο μπακαλιάρος και ο γλαυκός ή γαλέος. Η λίστα αυτή έρχεται να καλύψει το κενό ενημέρωσης των Ελλήνων καταναλωτών, που μέχρι σήμερα δεν είχαν καμία απολύτως πληροφορία σχετικά με την κατάσταση των πληθυσμών ή τον τρόπο αλιείας των ψαριών και θαλασσινών που αγοράζουν.¹¹

Μπροστά στον ορατό κίνδυνο κατάρρευσης και των τελευταίων ιχθυοπληθυσμών λόγω της υπεραλίευσης και των καταστροφικών μεθόδων αλιείας, η Greenpeace στοχεύει όχι απλά να αναδείξει τους κινδύνους της μη βιώσιμης αλιείας, αλλά και να τονίσει την ανάγκη προώθησης βιώσιμων αλιευτικών μεθόδων για την προστασία του θαλάσσιου πλούτου.¹² Στην προσπάθεια αυτή, τα σούπερ μάρκετ μπορούν να αναλάβουν ηγετικό ρόλο, θεσπίζοντας πολιτικές προμήθειας βιώσιμων αλιευμάτων. Με τον τρόπο αυτό, οι καταναλωτές θα γνωρίζουν από πού προέρχονται τα ψάρια και τα θαλασσινά που καταναλώνουν και θα έχουν τη δυνατότητα να κάνουν υπεύθυνες επιλογές. Το παράδειγμα αυτό έχουν ακολουθήσει ήδη πολλές αλυσίδες σούπερ μάρκετ σε χώρες όπως η Αγγλία, η Γερμανία και η Ισπανία.

¹¹ Περιβαλλοντική Κίνηση Θάσου (<http://thassos-nature.gr/2011>)

¹² Οικολογική Επιθεώρηση (<http://www.oikologos.gr>)

Η Greenpeace¹³ καλεί τα ελληνικά σούπερ μάρκετ να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν μία πολιτική προμήθειας βιώσιμων αλιευμάτων, η οποία θα βασίζεται στους εξής άξονες:

1. *Απόσυρση των χειρότερων*: απόσυρση από τα ψυγεία και τα ράφια των σούπερ μάρκετ των ειδών που κινδυνεύουν περισσότερο, ξεκινώντας από την άμεση απόσυρση των ειδών που περιλαμβάνονται στην κόκκινη λίστα της Greenpeace. Τα είδη αυτά περιλαμβάνονται στην κόκκινη λίστα ως αποτέλεσμα της κατάστασης των πληθυσμών τους και των συνεπειών στα θαλάσσια οικοσυστήματα από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την αλίευσή τους.
2. *Υποστήριξη των καλύτερων*: αύξηση της γκάμας των βιώσιμων αλιευμάτων που διατίθενται προς πώληση και προώθησή τους στα καταστήματα, την ηλεκτρονική σελίδα και τυχόν ενημερωτικά – προωθητικά έντυπα της εταιρίας.
3. *Βελτίωση των υπόλοιπων*: συνεργασία με τους προμηθευτές για την προμήθεια αλιευμάτων αποκλειστικά από τους πιο υγιείς πληθυσμούς, συνεργασία με την αλιευτική βιομηχανία ή / και με επιστήμονες για τη βιωσιμότητα των αλιευτικών τεχνικών, και απόρριψη αγοράς αλιευμάτων από στόλους και προμηθευτές που δε βελτιώνουν τις μεθόδους τους.

Οι θάλασσες και οι ωκεανοί αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα, το ίδιο και τα ψάρια που ζουν σε αυτές. Η χρόνια υπεραλίευση σημαντικών εμπορικών ειδών, οι καταστροφικές και οι μη επιλεκτικές μέθοδοι αλιείας, αλλά και η καταστροφή των περιοχών αναπαραγωγής και ανάπτυξης τους, έχουν οδηγήσει πολλούς πληθυσμούς ψαριών και θαλασσινών στο χείλος της κατάρρευσης. Παράλληλα, οι υδατοκαλλιέργειες δεν αποτελούν βιώσιμη λύση για την παραγωγή ψαριών και θαλασσινών, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις επιβαρύνουν ακόμα περισσότερο την κατάστασή τους. Η ραγδαία μείωση των ιχθυαποθεμάτων, σε συνδυασμό με την καταστροφή των οικοσυστημάτων από την αλιεία, έχει αρνητικές επιπτώσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον, αλλά και στα εκατομμύρια ανθρώπους, σε όλο τον κόσμο, που βασίζουν την επιβίωσή τους στην αλιεία. Τα 3/4 των ιχθυαποθεμάτων διεθνώς είναι υπεραλιευμένα και απειλούνται άμεσα, βρίσκονται στα όρια της κατάρρευσης ή έχουν ήδη εξαφανιστεί. Οι πληθυσμοί μεγάλων θηρευτών, όπως ο τόνος και ο μπακαλιάρος,

¹³ GREENPEACE (<http://www.greenpeace.org/greece>)

έχουν μειωθεί κατά 90%. Σήμερα, μόνο το 1% της έκτασης των ωκεανών διεθνώς υπόκειται σε καθεστώς απόλυτης προστασίας. Είναι ένα ποσοστό πολύ μικρό, ιδιαίτερα αν σκεφτούμε τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι θάλασσες του πλανήτη.

Υπεραλίευση: έντονη αλιευτική πίεση που οδηγεί τους πληθυσμούς ψαριών σε εξαφάνιση. Θεωρείται ίσως η μεγαλύτερη απειλή για τις θάλασσες παγκοσμίως. Μη επιλεκτικές μέθοδοι αλιείας: η χρήση τους έχει σαν αποτέλεσμα να καταλήγουν στα δίχτυα μεγάλες ποσότητες μη εμπορεύσιμων ειδών που ξαναρίχνονται νεκρά στη θάλασσα (είναι τα λεγόμενα παρεμπόμποντα αλιεύματα). Πολλά από αυτά τα είδη κινδυνεύουν με εξαφάνιση, όπως δελφίνια, θαλάσσιες χελώνες, καρχαρίες, θαλασσοπούλια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι μηχανότρατες (συρόμενα εργαλεία βυθού) και τα παρασυρόμενα αφρόδιχτα (driftnets). Τα αφρόδιχτα μάλιστα, ενώ έχουν απαγορευτεί, συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται παράνομα. Καταστροφικές μέθοδοι αλιείας: αλιευτικά εργαλεία όπως οι τράτες βυθού σέρνονται στον πυθμένα της θάλασσας, ξεριζώνοντας και καταστρέφοντας σημαντικά θαλάσσια οικοσυστήματα που θέλουν εκατοντάδες χρόνια για να σχηματιστούν (όπως κοράλλια και υποθαλάσσια βλάστηση), θέτοντας παράλληλα σε κίνδυνο πολλά άλλα θαλάσσια είδη.

Παράνομη και ανεξέλεγκτη αλιεία (illegal, unreported, unregulated – IUU): γνωστή και ως πειρατική αλιεία, πραγματοποιείται συνήθως από σκάφη με σημαίες ευκαιρίας, που παραβιάζουν τους υπάρχοντες κανονισμούς αλιείας και υπερβαίνουν τις ποσοτώσεις αλίευσης συγκεκριμένων ειδών. Παράλληλα, η πειρατική αλιεία έχει σημαντικές κοινωνικές επιπτώσεις σε παράκτιες κοινότητες που βασίζονται στην αλιεία για την επιβίωσή τους. Υδατοκαλλιέργειες: ασκούν ακόμα μεγαλύτερη πίεση στα ιχθυαποθέματα, επειδή απαιτούν μεγάλες ποσότητες άγριων ψαριών για ιχθυοτροφή. Επιβαρύνουν τη θάλασσα με οργανικά απόβλητα και τοξικές ουσίες, και συχνά είναι καταστροφικές για παράκτια οικοσυστήματα και κοινότητες. Συχνά νεαρά άτομα αλιεύονται ζωντανά και μεταφέρονται για πάχυνση σε κλουβιά, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του ερυθρού τόνου. Ευάλωτα είδη: ο ρυθμός αναπαραγωγής αυτών των ειδών, όπως το κοκκινόψαρο, είναι αργός και δε μπορεί να ανταγωνιστεί τους γρήγορους ρυθμούς της αλιευτικής βιομηχανίας.

Η κόκκινη λίστα της Greenpeace περιλαμβάνει είδη που εισάγονται στην Ελλάδα και είναι πολύ πιθανό να προέρχονται από πληθυσμούς που κινδυνεύουν λόγω της υπεραλίευσης ή να αλιεύονται με μεθόδους που καταστρέφουν τα θαλάσσια

οικοσυστήματα και απειλούν άλλα θαλάσσια είδη. Τα ψάρια αυτά φτάνουν στα ράφια των σούπερ μάρκετ και από εκεί στο πιάτο μας, χωρίς καμία πληροφορία σχετικά με την κατάσταση των πληθυσμών τους ή τις επιπτώσεις στα θαλάσσια οικοσυστήματα από την αλιεία τους, και χωρίς να υπάρχει πρόβλεψη για την προστασία τους. Προσοχή! Τα ψάρια αυτά μπορεί να τα βρείτε σε διάφορες μορφές στα σούπερ μάρκετ: κατεψυγμένα, στον πάγκο με τα φρέσκα ψάρια, σε κονσέρβες (κυρίως τόνος και σολομός), σε έτοιμα πιάτα με ψάρι.

Η κόκκινη λίστα περιλαμβάνει τα ακόλουθα ψάρια:

1. **Τόνος** (Διάφορα είδη, Thunnus spp). Όλοι οι πληθυσμοί τόνου έχουν φτάσει στο όριο εκμετάλλευσης και πολλοί από αυτούς μειώνονται με γρήγορους ρυθμούς ή έχουν ήδη συρρικνωθεί. Συχνά οι συσκευασίες του τόνου δεν αναγράφουν για ποιο είδος πρόκειται, γι' αυτό καλύτερο είναι να τις αποφεύγουμε.

2. **Ξιφίας** (Xiphias gladius). Πολλοί πληθυσμοί ξιφία έχουν μειωθεί σημαντικά, και η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (IUCN) έχει χαρακτηρίσει τους πληθυσμούς στο Βόρειο Ατλαντικό ως «απειλούμενους με εξαφάνιση».

3. **Γλώσσα** (*Solea solea*, *Pleuronectes platessa*). Μαζί με τις γλώσσες αλιεύονται μεγάλοι αριθμοί άλλων θαλάσσιων ειδών που ζουν στο βυθό της θάλασσας. Τα είδη αυτά που μπορεί να αποτελούν μέχρι και το 70% της ψαριάς είναι μη εμπορεύσιμα και ξαναρίχνονται νεκρά στη θάλασσα. Η εμπορική ονομασία του είδους *Pleuronectes platessa* είναι «φασί Ατλαντικού», συνήθως όμως πωλείται με το όνομα «γλώσσα».

4. **Σολομός** (*Salmo salar*). Ο άγριος σολομός έχει εξαφανιστεί από τις περισσότερες περιοχές της Βόρειας Αμερικής, της Ευρώπης και της Βαλτικής, έπειτα από δεκαετίες εντατικής αλιείας. Για την παραγωγή ενός τόνου σολομού υδατοκαλλιέργειας, απαιτούνται περίπου 2,7 με 3,5 τόνοι άγριων ψαριών για ιχθυοτροφή.

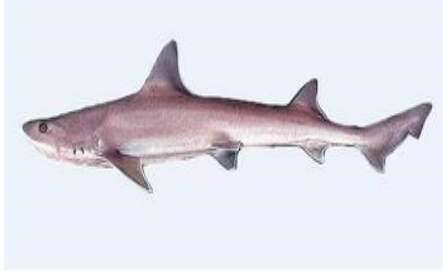

5. **Γαρίδες** (Διάφορα είδη, *Penaeus* spp). Σε πολλές τροπικές χώρες οι υδατοκαλλιέργειες γαρίδας έχουν οδηγήσει στην καταστροφή πολύ μεγάλων εκτάσεων παράκτιων οικοσυστημάτων, αλλά και σε παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ντόπιου πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων δολοφονιών.

6. **Μπακαλιάρος** (Διάφορα είδη, *Merluccius* spp.). Οι επιστήμονες συνιστούν από το 2004 την παύση της αλιείας μπακαλιάρου στον Ατλαντικό, κοντά στην Ισπανία και την Πορτογαλία, επειδή οι πληθυσμοί έχουν μειωθεί δραματικά, ενώ στη Μεσόγειο υπάρχει κίνδυνος εξαφάνισης των πληθυσμών λόγω της υπεραλίευσης. Η κατάρρευση

των πληθυσμών μπακαλιάρου το 1992 στο Νιουφάουντλαντ του Καναδά οδήγησε 40.000 ανθρώπους στην ανεργία.

7. **Γλαυκός ή γαλέος** (Γαλάζιος καρχαρίας – Prionace glauca). Πολλοί καρχαρίες αλιεύονται μόνο για το πτερύγιό τους και ξαναρίχνονται στη θάλασσα, χωρίς ελπίδα επιβίωσης αφού αυτό κοπεί. Αυτή η πρακτική δεν επιτρέπει να γνωρίζουμε τον πραγματικό αριθμό καρχαριών που αλιεύονται κάθε χρόνο. Η εμπορική ονομασία του γαλάζιου καρχαρία είναι «γλαυκός», αλλά κάποιες φορές πωλείται με το όνομα «γαλέος».

8. **Κοκκινόψαρο** (Sebastes spp). Οι πληθυσμοί του κοκκινόψαρου έχουν μειωθεί σημαντικά λόγω της υπεραλίευσης και οι επιστήμονες συνιστούν την παύση της αλιείας του στη Θάλασσα της Νορβηγίας, στη Θάλασσα του Μπάρεντς και στη Γροιλανδία.

2.7 NAFO

Η οργάνωση αλιείας Βορειο-δυτικού Ατλαντικού (NAFO), της οποίας η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι συμβαλλόμενο μέρος, θέσπισε πολύ αυστηρά μέτρα για τη διατήρηση των αλιευτικών αποθεμάτων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της.¹⁴ Οι τύποι αλιείας στην περιοχή διακανονισμού της NAFO αφορούν, στο μεγαλύτερο μέρος τους, πολλά είδη ιχθύων, ώστε να είναι αδύνατον να στοχεύεται ένα είδος χωρίς να υπάρξει παρεμπίπτουσα αλιεία άλλων ειδών. Τα μέτρα διατήρησης της NAFO περιλαμβάνουν, επμονένως, ειδικούς κανόνες που αφορούν την παρεμπίπτουσα αλιεία, περιορισμούς που αφορούν τα αλιευτικά εργαλεία και μια σειρά άλλων τεχνικών μέτρων που λαμβάνουν υπόψη τους τον συσχετισμό αυτό μεταξύ των σχετικών αλιευτικών αποθεμάτων.

Η NAFO διαπίστωσε συνεχιζόμενα μαζική εισροή σκαφών που φέρουν σημαία μη συμβαλλόμενων μερών και που αλιεύουν χωρίς να τηρούν τα μέτρα διατήρησης που θεσπίστηκαν στην περιοχή διακανονισμού της NAFO. Τα σκάφη αυτά αλιεύουν κυρίως μπακαλιάρο και κοκκινόψαρο. Μετά τη δημιουργία μιας Μόνιμης Επιτροπής για τις Αλιευτικές Δραστηριότητες των μη συμβαλλόμενων μελών (STACFAC) το 1990, η NAFO εξακολούθησε την εφαρμογή μιας πολιτικής ενημέρωσης των μη συμβαλλόμενων μερών σχετικά με τα σκάφη που διαπιστώθηκε ότι ασκούν δραστηριότητες στην περιοχή διακανονισμού της NAFO. Επι σειρά ετών καλεί τα εν λόγω κράτη μέλη να προσχωρήσουν στην NAFO, είτε να δεχθούν να εφαρμόσουν τα μέτρα διατήρησης που θεσπίστηκαν από την εν λόγω οργάνωση. Παρά τις πρωτοβουλίες αυτές, εξακολουθούν να συνεχίζονται οι αλιευτικές δραστηριότητες των σκαφών των μη συμβαλλόμενων μερών.

Ενόψει της κατάστασης αυτής, τα συμβαλλόμενα μέρη συμφώνησαν ότι είναι αναγκαίο να τεθούν εμπόδια στις εν λόγω δραστηριότητες, οι οποίες κινδυνεύουν να υπονομεύσουν την αποτελεσματικότητα των μέτρων διατήρησης που έχουν θεσπιστεί. Στο πλαίσιο της STACFAC εξετάστηκαν, επί σειρά ετών, ενδεχόμενα αντίμετρα. Κατά τη διάρκεια συνεδριάσεων το 1997, συμφωνήθηκε γενικώς ότι πρέπει να θεσπιστούν μέτρα όσον αφορά τα εν λόγω σκάφη. Ωστόσο, δύο θέματα παρέμειναν υπό αμφισβήτηση μέχρι το τελευταίο στάδιο των διαπραγματεύσεων : το πρώτο αφορά το θέμα της ανεύρεσης της σωστότερης λύσης για τη ρύθμιση του προβλήματος της

¹⁴ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Βρυξέλες 2003)

μεικτής αλιείας και το δεύτερο αφορά τις προσπάθειες ορισμένων συμβαλλόμενων μερών να λάβουν την έγκριση της NAFO όσον αφορά το εθνικό σύστημα άμεσου κλεισίματος των λιμένων. Αποτέλεσμα ήταν να προβλεφθεί δυνατότητα απαγόρευσης, σε περίπτωση αμφιβολίας, της εκφόρτωσης όλων των ιχθύων που βρίσκονται επί του σκάφους, αφενός, και να εισαχθεί σιωπηρή ρήτρα επιφύλαξης ως προς την άσκηση, εκ μέρους των κρατών μελών, της κυριαρχίας των επί των λιμένων που βρίσκονται στην επικράτειά τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, αφετέρου.

Σ' αυτή τη βάση, το γενικό συμβούλιο της NAFO ενέκρινε, κατά την 19^η ετήσια συνεδρίαση το 1997, ένα «Πρόγραμμα για την προώθηση της τήρησης, από τα σκάφη των μη συμβαλλόμενων μερών, των μέτρων διατήρησης και εφαρμογής που θεσπίστηκαν από την NAFO». Το πρόγραμμα αυτό αφορά τα σκάφη των μη συμβαλλόμενων μερών και προβλέπει ότι, σε περίπτωση που ένα τέτοιο σκάφος διαπιστωθεί ότι ασκεί δραστηριότητες στην περιοχή διακανονισμού της NAFO, θα διεξάγεται υποχρεωτική επιθεώρηση στο εν λόγω σκάφος εφόσον βρίσκεται εκουσίως στου λιμένες των συμβαλλόμενων μερών. Εάν, κατά την εν λόγω επιθεώρηση, διαπιστωθεί ότι τα αλιεύματα έχουν αλιευτεί κατά παράβαση των μέτρων διατήρησης και εφαρμογής που έχουν θεσπιστεί από τη NAFO, επιβάλλεται η απαγόρευση των εκφορτώσεων και μεταφορτώσεων από το εν λόγω σκάφος.

2.7.1. NAFO και ΚΟΚΚΙΝΟΨΑΡΟ

Η Επιτροπή Αλιείας Βορειοανατολικού Ατλαντικού (NAFO) κατά την ετήσια συνάντησή της το 2009 αποφάσισε να επιτρέψει εκ νέου την αλιεία γάδου στην NAFO 3M και του κοκκινόψαρου στην NAFO 3LN ύστερα από περίοδο απαγόρευσης της αλιείας που διήρκησε περισσότερο από 10 έτη.¹⁵ Πρέπει να τροποποιηθούν οι κανόνες για τα παρεμπίπτοντα αλιεύματα οι οποίοι καθορίζονται στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 53/2010 για τα δύο είδη των οποίων η αλιεία θα επιτραπεί εκ νέου, ώστε να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με τους γενικούς κανόνες όσο αφορά τα παρεμπίπτοντα

¹⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης-ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 712/2010 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (26 Ιουλίου 2010)

αλιεύματα που ισχύει στην ζώνη διακανονισμού της NAFO βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1386/2007 του Συμβουλίου της 22ας Οκτωβρίου 2007 για τον καθορισμό των μέτρων διατήρησης και επιβολής της εφαρμογής που ισχύουν στη ζώνη διακανονισμού της.

Ο κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 53/2010 του Συμβουλίου, της 14ης Ιανουαρίου 2010, καθορίζει για το 2010, για ορισμένα αποθέματα ιχθύων και ομάδες αποθεμάτων ιχθύων, τις αλιευτικές δυνατότητες στα ύδατα της ΕΕ και, για τα σκάφη της ΕΕ, σε άλλα ύδατα όπου απαιτούνται περιορισμοί αλιευμάτων.

Η καταχώρηση που αφορά το κοκκινόψαρο στη ζώνη NAFO 3LN αντικαθίσταται ως εξής:

Είδος: Κοκκινόψαρο <i>Sebastes spp.</i>	Ζώνη: NAFO 3LN (RED/N3LN.)
Εσθονία	173 (1) (2)
Γερμανία	119 (1)
Λεττονία	173 (1) (2)
ΕΕ	638 (1) (2)
TAC	3 500 (1) (2)

Πηγή: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 712/2010 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 26ης Ιουλίου 2010 για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 53/2010 όσον αφορά ορισμένες αλιευτικές δυνατότητες και για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 754/2009

- (1) Η κατευθυνόμενη αλιεία κοκκινόψαρου στη NAFO 3LN επιτρέπεται, μέχρι τη στιγμή που τα εκτιμώμενα αλιεύματα, συμπεριλαμβανομένων των παρεμπιπτόντων αλιευμάτων, που πρόκειται να αλιευθούν κατά το υπόλοιπο του έτους ισούνται με το 100 % της χορηγηθείσας ποσόστωσης. Μετά την ημερομηνία αυτή, επιτρέπονται μόνο παρεμπίπτοντα αλιεύματα, με ανώτατο όριο τη μεγαλύτερη από τις δύο ποσότητες, 1 250 kg ή 5 %, στο πλαίσιο της ποσόστωσης που έχει χορηγηθεί στο κράτος μέλος σημαίας.

- (2) Συμπεριλαμβάνονται τα δικαιώματα αλιείας της Εσθονίας, της Λεττονίας και της Λιθουανίας, ύψους 173 τόνων για την καθεμία, δυνάμει ρυθμίσεων καταμερισμού για την πρώην ΕΣΣΔ, οι οποίες εγκρίθηκαν από την επιτροπή αλιείας της ΝΑΦΟ το 2003, κατόπιν της προσχώρησης της Εσθονίας, της Λεττονίας, της Λιθουανίας και της Πολωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.»

3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΛΙΕΥΣΗΣ

Το θαλάσσιο περιβάλλον αποτελεί από την απαρχή της ελληνικής ιστορίας έως και σήμερα ζωτικής σημασία πόρο, από κάθε άποψη: οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά. Το 1/3 του πληθυσμού της χώρας ζει σε παράκτιες περιοχές, ενώ η ναυτιλία και ο τουρισμός αποτελούν δύο από τους σημαντικότερους τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Η αλιεία, σε παγκόσμια κλίμακα, έχει ολοένα αυξανόμενη επίδραση στη βιομάζα και στην ηλικιακή σύνθεση των πληθυσμών των ψαριών και των ασπόνδυλων. Η υπεραλίευση των ιχθυοαποθεμάτων που παρατηρείται τα τελευταία 20-30 χρόνια έχει προκαλέσει σημαντική μείωση των πληθυσμών πολλών ειδών, με αποτέλεσμα να απειλούνται με εξαφάνιση. Οι καινούργιες τεχνολογίες που εφαρμόστηκαν στην κατασκευή των αλιευτικών σκαφών και των αλιευτικών εργαλείων, η χρησιμοποίηση ηλεκτρονικών συστημάτων για τον εντοπισμό των ψαριών, οι επιδοτήσεις/αποζημιώσεις αλιείας (subsidy), καθώς και η χρήση μη επιλεκτικών εργαλείων έχουν αυξήσει την αλιευτική προσπάθεια και έχουν μεγιστοποιήσει την αλιευτική παραγωγή. Η μεγιστοποίηση της αλιευτικής παραγωγής έχει ως αποτέλεσμα το 60% των αποθεμάτων να είναι σχεδόν υπεραλιευμένα και το 6% να έχει εκλείψει. Στη Μεσόγειο, το ποσοστό των πλήρως αλιευμένων ή υπεραλιευμένων αποθεμάτων είναι περίπου 74%. Η επιλεκτική αφαίρεση των μεγαλύτερων σε μέγεθος ψαριών μπορεί να τροποποιήσει τα εξελικτικά χαρακτηριστικά ενός αποθέματος και ενδεχομένως και το γενότυπο. Η υποβάθμιση των υδάτινων οικοσυστημάτων λόγω της ρύπανσης και της χρήσης συγκεκριμένων αλιευτικών εργαλείων αποτελεί ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα του θαλάσσιου

περιβάλλοντος μετά την υπεραλίευση. Πραγματικά, η καταστροφή που προκαλείται από τα συρόμενα αλιευτικά εργαλεία στους λειμώνες του φανερόγαμου *Posidonia oceanica* L. και σε οτιδήποτε ζει και προσκολλάται πάνω στο βυθό, έχει άμεση επίδραση στους οργανισμούς που αποτελούν τη βάση του τροφικού πλέγματος καθώς και στα νεαρά στάδια πολλών βενθοπελαγικών ψαριών.

Προσπάθειες διαχείρισης των αλιευτικών πόρων ξεκίνησαν από τις αρχές του 20ου αιώνα, όταν ακόμη οι επιστήμονες πίστευαν ότι οι θάλασσες της γης δεν μπορούν να υποστηρίξουν συνολική παραγωγή μεγαλύτερη από 100 εκατομμύρια τόνους ψαριών. Οι προβληματισμοί σχετικά με την αειφορία των αλιευτικών πόρων και τους τρόπους διαχείρισής τους συνεχίζονται, καθώς τα αποτελέσματα των προηγούμενων διαχειριστικών προσπαθειών δεν είναι ενθαρρυντικά για το μέλλον.

Πηγή: <http://ocean.nationalgeographic.com/ocean/photos/oceans-overfishing/>

(Απορριπτόμενα αλιεύματα)

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση παράγεται το 8-10% της παγκόσμιας παραγωγής, που αντιστοιχεί σε 8-9 εκατομμύρια τόνους περίπου, χωρίς πάλι να υπολογίζονται τα απορριπτόμενα αλιεύματα. Πελαγικά ψάρια, όπως οι ρέγκες, οι κολιοί, τα σκουμπριά, οι σαρδέλες, οι γαύροι και οι φρίσσες, αποτελούν το 25% της συνολικής παραγωγής όπως αυτή εκφράζεται από τις εκφορτώσεις. Όμως, είδη, όπως οι μπακαλιάροι, οι τόνοι, οι ξιφίες και άλλα μεγάλα πελαγικά ψάρια, έχουν πολύ μεγαλύτερη εμπορική αξία, αν και αποτελούν λιγότερο από το 10% των εκφορτώσεων, ποσοστό που ολοένα λιγοστεύει. Ένας από τους λόγους που τα μεγάλα σε μέγεθος ψάρια (δηλαδή αυτά που βρίσκονται στην κορυφή του τροφικού πλέγματος) τείνουν να εκλείψουν από τις εκφορτώσεις είναι η μεγάλη αλιευτική πίεση που δέχθηκαν τα τελευταία 50 χρόνια και συνεχίζουν να δέχονται και σήμερα, με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν σημαντικά

αποθέματα του πλανήτη, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την κατάρρευση του αποθέματος του γάδου του Β. Ατλαντικού, Gadus morhua Linnaeus, 1758 το 1991. Η υπεραλίευση των μεγάλων σε μέγεθος σαρκοφάγων ψαριών διαταράσσει τη δομή και τη λειτουργικότητα του θαλάσσιου οικοσυστήματος, με αποτέλεσμα την επικράτηση των μικρών σε μέγεθος ειδών, τα οποία είναι ευαίσθητα στις περιβαλλοντικές διακυμάνσεις. Έτσι, οι ψαράδες στρέφονται πλέον στα μικρότερα σε μέγεθος ψάρια, όπως τα Clupeidae, που βρίσκονται χαμηλότερα στο τροφικό πλέγμα, με ανυπολόγιστες επιπτώσεις στα αποθέματα, αφού τα μικρά σε μέγεθος ψάρια αποτελούν σε πολλές περιπτώσεις την τροφή των μεγάλων πελαγικών ή άλλων ψαριών.

3.1 Η Ελληνική πραγματικότητα

Η αλιεία, αν και δεν έχει τόσο σημαντική συνεισφορά στην εθνική οικονομία, είναι υπεύθυνη για τη διατήρηση του κοινωνικού ιστού σε απομακρυσμένες νησιωτικές και παράκτιες περιοχές. Παρά την ελληνική σχέση ζωής με τη θάλασσα, το συνολικό αποτέλεσμα και οι επιπτώσεις των δικών μας δραστηριοτήτων, που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το θαλάσσιο περιβάλλον, έχουν οδηγήσει σε σημαντική υποβάθμισή του.¹⁶ Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος, οι θαλάσσιες περιοχές με ανησυχητικά υψηλή ρύπανση είναι -κατά κύριο λόγο- αυτές που βρίσκονται κοντά στις παράκτιες πόλεις με τις μεγαλύτερες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλος, Ηράκλειο, Καβάλα, Πρέβεζα, Μεσολόγγι και Αργος. Βασικές χερσαίες πηγές θαλάσσιας ρύπανσης είναι η γεωργία, η βιομηχανία και τα απόβλητα των αστικών κέντρων. Ο ευτροφισμός που προκαλούν οι εκροές από γεωργικές δραστηριότητες ενισχύουν την έξαρση επιβλαβών φυκών (harmful algal blooms), το κοινωνικοοικονομικό κόστος των οποίων στην Ελλάδα ανέρχεται σε μερικά εκατομμύρια ευρώ ετησίως. Επιπλέον, οι θαλάσσιες μεταφορές και ειδικά η μεταφορά πετρελαίου έχουν ως αποτέλεσμα την απόρριψη 370.000 τόνων πετρελαίου ετησίως στα νερά της Μεσογείου -είτε ηθελημένα είτε από ατυχήματα. Αν και η ρύπανση από το πετρέλαιο δεν έχει ακόμα πλήξει σοβαρά τις ελληνικές θάλασσες, ο κίνδυνος για μεγάλα ατυχήματα προβάλλει πλέον απειλητικός, ιδιαίτερα υπό συνθήκες αυξημένης κίνησης δεξαμενόπλοιων από και προς τον υπό σχεδιασμό αγωγό Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος). Η ανεξέλεγκτη παράκτια ανάπτυξη -για οικιστικούς ή τουριστικούς λόγους- οδηγεί στην καταστροφή οικοσυστημάτων και τοπίων και στην απώλεια βιοποικιλότητας, καταστρέφοντας έτσι και τον πιο βασικό πόρο για τον τουρισμό. Η υπεραλίευση έχει οδηγήσει σε σημαντική μείωση των ιχθυοαποθεμάτων και υποβάθμιση των οικοσυστημάτων πιθανόν με πολύ σοβαρές κοινωνικοοικονομικές συνέπειες.

Η πολιτική προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος, που έρχεται να αντιτάξει το ελληνικό κράτος στα παραπάνω προβλήματα, είναι δυστυχώς ανεργάτιστη και αναποτελεσματική. Οι αρμοδιότητες -ανάλογα με το θέμα- είναι

¹⁶ <http://www.archipelago.gr/el/Δράσεις/ΘαλάσσιαΠροστασία/Αλιεία>

σκορπισμένες μεταξύ τριών βασικών υπουργείων: ΠΕΧΩΔΕ, Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ενώ σημαντικές ευθύνες για τη διαχείριση και προστασία του παράκτιου χώρου φέρει η Τοπική Αυτοδιοίκηση.

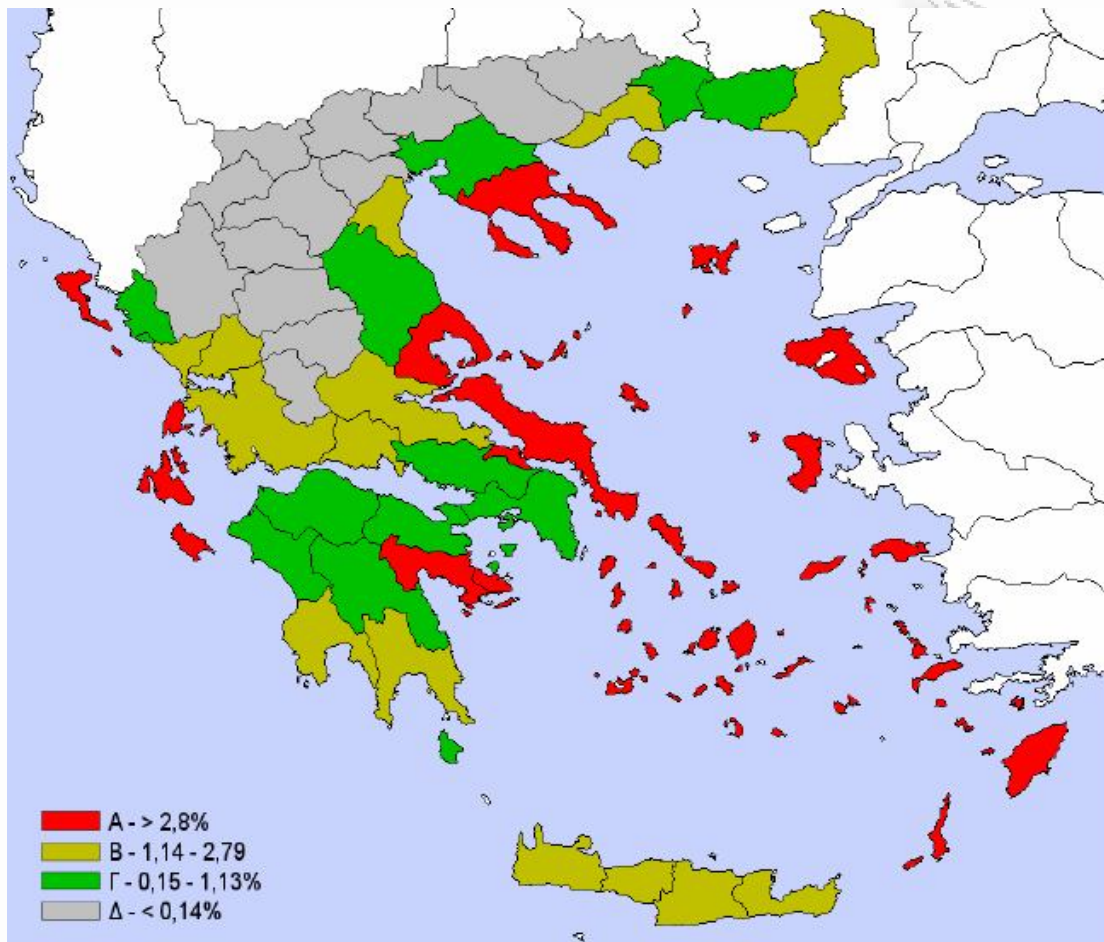
Η προστασία του παράκτιου και θαλάσσιου περιβάλλοντος και η αποτελεσματική διαχείριση των πόρων του επιτάσσουν διατομεακή προσέγγιση για τη ρύθμιση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, συνυπολογίζοντας βεβαίως τον συσσωρευτικό χαρακτήρα τους. Η βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με το παράκτιο και θαλάσσιο περιβάλλον μπορεί να επιτευχθεί μέσω της οικοσυστημικής προσέγγισης, η οποία:

- επικεντρώνεται στη διατήρηση της φυσικής δομής, λειτουργίας και παραγωγικότητας των οικοσυστημάτων,
- συμπεριλαμβάνει την ανθρώπινη διάσταση στη διαχείριση του περιβάλλοντος,
- αναγνωρίζει τη δυναμική και έλλειψη στασιμότητας των οικοσυστημάτων,
- χαράσσεται σε συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες,
- βασίζεται στην επιστημονική γνώση, προσαρμοσμένη μέσα από συνεχή έρευνα και παρακολούθηση.

Με βάση τα παραπάνω, λοιπόν, αλλά και σύμφωνα με την οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη θαλάσσια στρατηγική, το ελληνικό κράτος οφείλει να παρακολουθεί τη θαλάσσια ρύπανση μέσω της ανάπτυξης σχετικών δεικτών και να την περιορίσει προκειμένου να επιτευχθεί η καλή περιβαλλοντική κατάσταση του θαλάσσιου περιβάλλοντος έως το 2020. Πρέπει να καταρτίσει χωροταξικό σχεδιασμό για το θαλάσσιο χώρο και να προωθήσει την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών που θα ρυθμίζουν τις ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως τις ιχθυοκαλλιέργειες ή τον τουρισμό, και θα διασφαλίζουν τη βιωσιμότητά τους. Κρίσιμη επίσης είναι και η επείγουσα αντιμετώπιση της υπεραλίευσης και της συνεπακόλουθης μείωσης των ιχθυοαποθεμάτων μέσω της κατάρτισης διαχειριστικών σχεδίων, της δημιουργίας θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών και πάταξης της παράνομης αλιείας. Ειδικά, όμως, λαμβάνοντας ως δεδομένη την κατασκευή και λειτουργία του αγωγού πετρελαίου, η κατάσταση αυξημένου κινδύνου ρύπανσης για το Αιγαίο επιβάλλει τη διάρθρωση ενός ευέλικτου και αποτελεσματικού εθνικού συστήματος άμεσης αντιμετώπισης μεγάλων θαλάσσιων ατυχημάτων.

Παρατείνεται ένας χάρτης της Ελλάδας με τη διαβάθμιση της συνεισφοράς του αλιευτικού πλούτου στις εκάστοτε περιοχές:

Η σημασία του αλιευτικού πλούτου για την Ελλάδα

Ζώνες εξάρτησης από την συλλεκτική αλιεία

ΠΗΓΗ: FISHERIES ACOUSTICS LABORATORY

Ο τομέας της Αλιείας, ως κλάδος της πρωτογενούς παραγωγής, θεωρείται σημαντικός για την εθνική οικονομία, παρά τη μικρή συμμετοχή του στο Α.Γ.Π. και Α.Ε.Π. (4,34% και 0,36% αντίστοιχα για το έτος 1997) επειδή συμβάλλει στη διατήρηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής μεγάλων περιοχών της χώρας - παράκτιες περιοχές, Νησιά Αιγαίου & Ιονίου Πελάγους-(Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων).

Στον τομέα απασχολούνται 40.000 άτομα περίπου, ενώ η ετήσια παραγωγή σε αλιεύματα όλων των κατηγοριών (αλιεία, υδατοκαλλιέργειες, λιμνοθάλασσες) ανέρχεται στους 231.000 τόνους (εκτίμηση παραγωγής 1999).

Η σημασία της Αλιείας στην εθνική οικονομία μπορεί να συνοψισθεί στα εξής:

- συμβάλλει ουσιαστικά στην εξασφάλιση ζωικών πρωτεϊνών υψηλής βιολογικής αξίας. Το 30% περίπου της εγχώριας παραγωγής ζωικών πρωτεϊνών προέρχεται από την αλιεία,
- καθώς εντοπίζεται σε νησιωτικές και παράκτιες ζώνες, σημαντικό μέρος του πληθυσμού ασχολείται σε αλιευτικές δραστηριότητες και εξασφαλίζει σημαντικό μέρος του εισοδήματός του από αυτές
- αξιοποιεί τοπικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους (π.χ. λιμνοθάλασσες) λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη την περιβαλλοντική σημασία τους
- στα πλαίσια του τομέα, αναπτύσσονται οι νέοι κλάδοι της υδατοκαλλιέργειας και της μεταποίησης που έχουν επιδείξει σημαντικές εξαγωγικές επιδόσεις, συμβάλλουν στην κάλυψη των αναγκών της εγχώριας αγοράς και τη μείωση του αρνητικού εμπορικού ισοζυγίου με προϊόντα προσαρμοσμένα στα σύγχρονα καταναλωτικά μοντέλα και δημιουργούν νέες ευκαιρίες απασχόλησης (επιστημονικού, τεχνικού και εργατικού – δυναμικού). Παράλληλα ο τομέας εξασφαλίζει θέσεις εργασίας και σε συναφείς κλάδους (ναυπηγεία, βιοτεχνίες κατασκευής αλιευτικού και υδατοκαλλιεργητικού εξοπλισμού, συνεργεία κλπ).

Στους πίνακες 1 και 2 φαίνεται η ετήσια παραγωγή προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας της χώρας, κατά κατηγορία, ενώ στους πίνακες 3 και 4 η φαινόμενη κατανάλωση των προϊόντων της κατηγορίας αυτής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ετήσια Παραγωγή Αλιευτικών Σκαφών (τον.)

	1993	1997	1998	1999*
Παράκτια Αλιεία	87.150	71.481	47.868	50.000
Μικρή Παράκτια Αλιεία **	37.000	42.000	43.000	43.000
Μέση Αλιεία	68.062	76.254	59.119	60.000
Υπερπόντια Αλιεία	14.746	5.053	5.914	6.000
Σύνολο	206.958	194.788	155.901	159.000

* εκτίμηση

** Παράκτια σκάφη με μηχανή <19 HP η παραγωγή των οποίων δεν περιλαμβάνεται στα στοιχεία της ΕΣΥΕ

ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ετήσια Παραγωγή Υδατοκαλλιεργειών και αλιείας εσωτερικών νερών (σε τόνους)

	1993	1997	1998	1999 *
Θαλάσσιες Ιχθυοκαλλιέργειες				
α) Μονάδες πάχυνσης	11.500	26.720	31.129	37.200
β) ΙΧ.Σ. (ιχθύδια)	60.000.000	99.500.000	147.639.000	152.000.000
Πεστροφοκαλλιέργειες	1.884	2.762,66	2.328	2.800
Χελοκαλλιέργειες	337	309,5	542	700
Λοιπές Καλλιέργειες Γλυκών Υδάτων (κυπρίνος, σολομός, κέφαλος κ.α)	263	265	280	350
Οστρακοκαλλιέργειες	16.700	25.000	26.013	28.000
Γαριδοκαλλιέργεια	-	6	2	
Λιμνοθάλασσες	1.820	1.317,4	1.295	1.800
Επαγγελματική αλιεία εσωτερικών νερών	1.140	1.284	1.522,8	1.800
Σύνολο	33.644	57.664,56	63.111,8	72.650

*: πρόβλεψη

ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Φαινόμενη κατανάλωση αλιευτικών προϊόντων σε τόνους

	1993	1997	1998	1999*
Πρωτογενής Παραγωγή	240.176	252.452	219.013	231.650
Εισαγωγές	57.801	95.696	91.418	93.000
Εξαγωγές	26.501	56.407	60.981	65.000
Φαινόμενη Κατανάλωση	271.476	291.741	249.450	259.650

* εκτίμηση

ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Φαινόμενη κατανάλωση νωπών και μεταποιημένων προϊόντων (τον.)

	Νωπά			Μεταποιημένα*		
	1993	1997	1998	1993	1997	1998
Παραγωγή	208.40 0	227.73 5	193.00 0	39.546	38.853	43.803
Εισαγωγές	6.982	17.624	19.042	50.814	78.072	72.377
Εξαγωγές	15.550	40.121	46.289	10.951	16.286	14.693
Φαινόμενη κατανάλωση	199.83 2	205.23 8	165.75 3	79.409	100.63 9	101.48 7

* συμπεριλαμβάνονται μεταποιημένα + κατεψυγμένα + υπερπόντιας αλιείας

ΠΗΓΗ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Από τους παραπάνω πίνακες προκύπτει ότι η χώρα μας είναι ελλειμματική σε αλιευτικά προϊόντα συνολικά και για την κάλυψη του ελλείμματος υποχρεώνεται σε εισαγωγές αλιευμάτων. Στην μόνη κατηγορία στην οποία παρουσιάζεται θετικό ισοζύγιο είναι η κατηγορία των νωπών αλιευμάτων (Πίνακας 6) εξαιτίας της μεγάλης αύξησης των εξαγωγών των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας.

Κατά συνέπεια η ανασυγκρότηση του αλιευτικού τομέα αποτελεί αναγκαία συνιστώσα της οποιασδήποτε προσπάθειας περιφερειακής ανάπτυξης. Ο τομέας περιλαμβάνει τους κλάδους της θαλάσσιας αλιείας, της υδατοκαλλιέργειας & διαχείρισης των εσωτερικών ιχθυοτρόφων υδάτων, και της μεταποίησης & εμπορίας αλιευτικών προϊόντων.

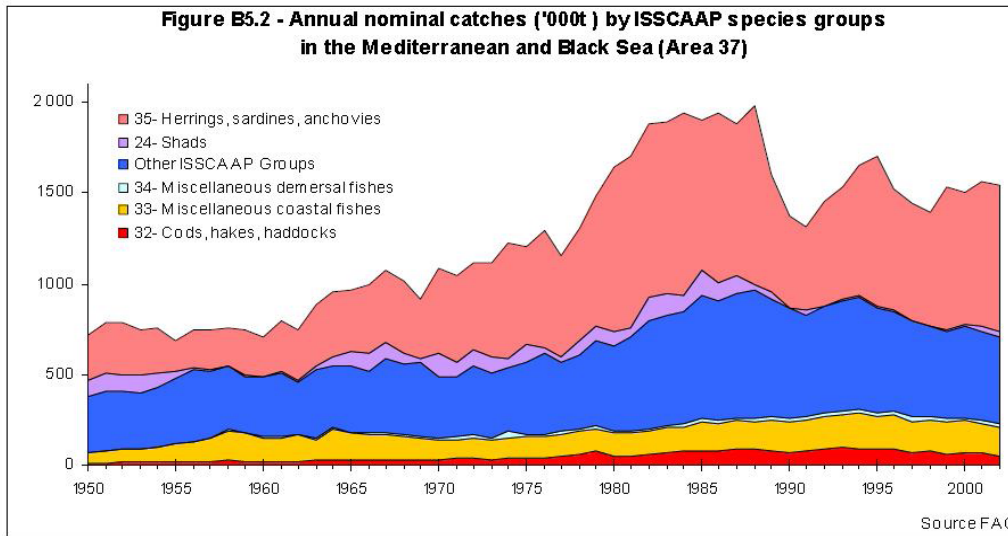
3.2 Υπεραλίευση στο Αιγαίο

Η αλιεία αποτελεί σημαντικό κλάδο της πρωτογενούς παραγωγής και συμβάλλει σε μεγάλο ποσοστό στην οικονομία απομακρυσμένων παράκτιων και μικρών νησιωτικών περιοχών όπου δεν υπάρχει τουριστική ή άλλη ανάπτυξη. Αποτελεί τη μοναδική δυνατότητα απασχόλησης για τις περιοχές αυτές και οι κάτοικοι εξαρτώνται αποκλειστικά από τη δραστηριότητα αυτή. Παρά τη μεγάλη ποικιλότητα της θαλάσσιας πανίδας, η αλιεία στην Ελλάδα στηρίζεται κυρίως σε τέσσερις κατηγορίες οργανισμών: τα κεφαλόποδα, τα καρκινοειδή, τα δίθυρα και τα ψάρια, μεγαλύτερη αλιεύσιμη ποσότητα εκ των οποίων αποτελούν τα ψάρια σε ποσοστό 92%

Τα σπουδαιότερα είδη είναι: ο γαύρος (*Engraulis encrasicolus*), η σαρδέλα (*Sardina pilchardus*), η γόπα (*Boops boops*), το ασπροσάφριδο (*Trachurus mediterraneus*), η μαρίδα (*Spicara smaris*), ο κολιός (*Scomber japonicus*), ο μπακαλιάρος (*Merluccius merluccius*), οι κέφαλοι (*Mugilidae*) και η κουτσομούρα (*Mullus barbatus*)

Ο αλιευτικός στόλος της Ελλάδας χωρίζεται στις τέσσερις ακόλουθες κατηγορίες: α) σκάφη υπερπόντιας αλιείας (η αλιευτική τους δραστηριότητα λαμβάνει χώρα στον Ατλαντικό ωκεανό και στις βόρειες Αφρικάνικες ακτές της Μεσογείου), β) σκάφη μέσης αλιείας (μηχανότρατες και γρι-γρι), γ) λοιπά παράκτια σκάφη που αλιεύουν με διάφορα εργαλεία (μανομένα και απλάδια δίχτυα, παραγάδια, παγίδες), και δ) μικρά παράκτια σκάφη (κωπήλατα και αυτά με υποδύναμη μηχανής μικρότερη των 19 HP). Η παραγωγή της τελευταίας κατηγορίας δεν καταγράφεται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας από το 1969. Το 2005 ο στόλος της αλιείας αποτελούταν από 18.964 αλιευτικά σκάφη εκ των οποίων τα 17.900 ήταν της παράκτιας αλιείας.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Πτωτική παραγωγή με διακυμάνσεις στα μικρά πελαγικά είδη
ΠΗΓΗ: FISHERIES ACOUSTICS LABORATORY

Η υπεραλίευση μειώνει διαρκώς την παραγωγή, με καταστρεπτικές συνέπειες για την οικονομία των παράκτιων περιοχών. Ξιφίας, τόνος, ροφός, φαγκρί, λυθρίνι και άλλα ψάρια τείνουν να εξαφανιστούν από τις ελληνικές θάλασσες. Παλαιότερες καταγραφές είχαν καταδείξει μείωση των αποθεμάτων караβίδας, ενώ οι αλιείς παραπονιούνται τα τελευταία χρόνια και για τον περιορισμό του αριθμού των αστακών. Συχνές ήταν και οι αναφορές για μείωση του πληθυσμού ειδών όπως τα σαυρίδια, οι κολιοί, οι μπαλάδες, οι σαργοί, τα μπαρμπούνια και οι κουτσομούρες. Όμως τα επίσημα δεδομένα για την αλιευτική παραγωγή στην Ελλάδα, καθώς και για την κατάσταση υπεραλίευσης διαφόρων ιχθυοαποθεμάτων, είναι ελλιπή.

Οι επιστήμονες του Ινστιτούτου Θαλάσσιας Προστασίας «Αρχιπέλαγος» πριν από λίγα χρόνια ξεκίνησαν λεπτομερείς καταγραφές της σύνθεσης των αλιευμάτων και όπως προκύπτει από τα δεδομένα το μέλλον της αλιείας στις ελληνικές θάλασσες είναι αμφίβολο. Στην Ελλάδα η μικρής κλίμακας παράκτια αλιεία συνιστά δραστηριότητα θεμελιώδους κοινωνικοοικονομικής σημασίας για τις νησιωτικές και παράκτιες περιοχές. Αυτό αποδεικνύεται από τον μεγάλο αριθμό των σχετικών σκαφών (16.743-ο μεγαλύτερος στόλος στην Ευρώπη) που υπολογίζεται ότι συγκεντρώνουν περίπου 50% των αλιευμάτων. Παρ' όλο που οι θάλασσές μας χαρακτηρίζονται από πλούσια βιοποικιλότητα και ιχθυοαποθέματα, η χώρα μας πρωτοστατεί μεταξύ των χωρών της ΕΕ στις παράνομες, καταστρεπτικές και ανεξέλεγκτες αλιευτικές πρακτικές. Σε αυτό

συμβάλλει το γεγονός ότι απουσιάζει οποιοδήποτε ουσιαστικό πλάνο διαχείρισης και ελέγχου των δραστηριοτήτων.

Στην Ελλάδα, το ισχύον νομικό πλαίσιο διαχείρισης της αλιείας είναι ιδιαίτερα ελλιπές και επιτρέπει την υπεραλίευση. Παρ' όλο που το 2006 τέθηκε σε ισχύ ο ευρωπαϊκός κανονισμός «για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο», η εφαρμογή του οποίου θα αποτελούσε μια πρώτη λύση σε πολλά προβλήματα της ελληνικής αλιείας, ως σήμερα η χώρα μας έχει προχωρήσει μόνο σε επιλεκτική εφαρμογή του.

Κύρια αιτία που οδηγεί στην κατάρρευση των ιχθυαποθεμάτων αποτελεί η ανυπαρξία κάθε είδους προστασίας των βιοτόπων τους. Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, απαγορεύεται το ψάρεμα με συρόμενα αλιευτικά εργαλεία σε περιοχές που καλύπτονται από προστατευόμενα οικοσυστήματα της θάλασσας, όπως είναι τα λιβάδια Ποσειδωνίας και οι ύφαλοι ασβεστολιθικών ροδοφυκών (οι λεγόμενες τραγάνες). Στην Ελλάδα όμως είναι αδύνατη η ουσιαστική εφαρμογή αυτής της νομοθεσίας, καθώς έχουν διενεργηθεί ελάχιστες χαρτογραφήσεις των λιβαδιών Ποσειδωνίας και καμία επίσημη υφάλων ασβεστολιθικών ροδοφυκών.

Το αποτέλεσμα είναι να προκαλούνται εκτεταμένες και δύσκολα αναστρέψιμες καταστροφές σε τέτοιους θαλάσσιους βιότοπους. Τα λιβάδια Ποσειδωνίας χρειάζονται περισσότερα από 100 χρόνια για να ανακάμψουν της καταστροφής, ενώ υπολογίζεται ότι για τους υφάλους ασβεστολιθικών ροδοφυκών απαιτούνται ίσως και περισσότερα από 7.600 έτη για τον σχηματισμό τους. Ακόμη ένας λόγος που οδηγεί στην εξαφάνιση ψαριών είναι η αλίευση και εμπορία αλιευμάτων μικρότερων τού ελάχιστου επιτρεπόμενου αλιεύσιμου μεγέθους. «Το γεγονός ότι οι ιχθυαγορές και τα εστιατόρια συχνά κατακλύζονται από αλιεύματα μικρότερου μεγέθους από τα επιτρεπόμενα αποτελεί απόδειξη ότι και αυτό το μέτρο ισχύει στα χαρτιά».

Επιπλέον, όπως συμβαίνει στις περισσότερες χώρες με σημαντική αλιευτική δραστηριότητα, ο καθορισμός δικτύων προστατευόμενων περιοχών αλιείας θα μπορούσε και στην Ελλάδα να διαφυλάξει την παραγωγικότητα των θαλασσών. Οι υπάρχουσες προστατευόμενες περιοχές ή περιοχές όπου εφαρμόζονται αλιευτικοί περιορισμοί είναι λιγοστές και καθόλου επαρκείς. Ορισμένα διεθνώς προστατευόμενα απειλούμενα είδη αλιεύονται ακούσια ή εκούσια ή θανατώνονται ηθελημένα, μεταφορτώνονται, εκφορτώνονται, πωλούνται, ενώ στην πλειονότητα των περιπτώσεων οι αρμόδιες αρχές δεν προχωρούν στις σχετικές διώξεις.

3.3 Το Νομοθετικό Πλαίσιο στην Ε.Ε.

Ένα συνονθύλευμα νομοθετημάτων, πολιτικών, προγραμμάτων και σχεδίων δράσης, στο πλαίσιο της Ε.Ε., επηρεάζουν, άμεσα ή έμμεσα, την ποιότητα των θαλασσών και συμβάλλουν στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.¹⁷ Αξίζει να επισημανθεί ότι υπάρχει μεγάλος αριθμός και ποικιλία κοινοτικών μέτρων για την αντιμετώπιση των πιέσεων ή απειλών, που δέχεται το θαλάσσιο περιβάλλον. Όμως, τα μέτρα, στο μεγαλύτερο μέρος τους, ενσωματώνονται στις κοινοτικές πολιτικές της Ε.Ε. και εφαρμόζονται τομεακά στο πλαίσιο κοινοτικών δράσεων.

Πέρα από την κοινοτική νομοθεσία για την πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης και το κοινοτικό πρόγραμμα δράσης στον τομέα της αντίδρασης σε ρυπογόνο ναυτικό ατύχημα, δεν υπάρχει ευρύτερη πολιτική ή ειδική νομοθεσία της Ε.Ε. για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Δεν υφίσταται, δηλαδή, μια συνολική προσέγγιση και μια ολοκληρωμένη, δεσμευτική, κοινοτική πολιτική και στρατηγική, επικεντρωμένη στον τομέα *θαλάσσιο περιβάλλον*. Οι υφιστάμενες πολιτικές και οι νομοθετικές διατάξεις της Ε.Ε., για θέματα προστασίας των θαλασσών, παρουσιάζουν περιορισμένες διαστάσεις και καλύπτουν ειδικά ζητήματα (π.χ. ρύπανση από χερσαίες πηγές ή από πλοία) ή συγκεκριμένες γεωγραφικές ζώνες (π.χ. Μεσόγειος).

Για πρώτη φορά, η χάραξη μελλοντικής Θεματικής Στρατηγικής για την Προστασία και τη Διατήρηση του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος, που θα προωθεί την αειφόρο χρήση των θαλασσών και τη διατήρηση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, προβλέπεται στο πλαίσιο του *Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον*. Το Έκτο Κοινοτικό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον καθορίστηκε με την Απόφαση 1600/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της

¹⁷ EUROPA (http://europa.eu/pol/fish/index_el.htm)

22ας Ιουλίου 2002, και καλύπτει τη χρονική περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2001 έως την 31η Δεκεμβρίου 2010. Βλ. ΕΕ L 242/1, 10-9-2002.

Οι δραστηριότητες του επαγγελματικού αλιευτικού στόλου έχουν στόχο τη συγκέντρωση αλιευμάτων ώστε να επιτυγχάνεται συνεχής εφοδιασμός της αγοράς. Τα αλιευτικά προϊόντα αποτελούν φυσικούς, ανανεώσιμους και μετακινούμενους πόρους, των οποίων η αναπαραγωγή και οι μετακινήσεις δεν ελέγχονται από τον άνθρωπο. Εν τούτοις οι ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν συμβάλει στη ρύπανση των υδάτινων οικοσυστημάτων και στην υπεραλίευση των πόρων με αρνητικές επιπτώσεις για τους τελευταίους. Έχοντας υπόψη επομένως την ανάγκη διατήρησης των πόρων και για τις μελλοντικές γενιές, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, οι διεθνείς οργανισμοί έχουν θέσει σαν στόχο την προστασία των αποθεμάτων με την εφαρμογή κατευθύνσεων και έγκριση κατάλληλων νομοθετικών ρυθμίσεων που αποσκοπούν στην ορθολογική διαχείριση των πόρων.

3.3.1 Θαλάσσια Πολιτική και Αλιεία στην Ε.Ε.

Η θάλασσα και οι πόροι της συμβάλλουν σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης στο εσωτερικό της ΕΕ. Παρέχουν τροφή (ψάρια) και ενέργεια (υποθαλάσσια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου), ενώ ο εμπορικός στόλος της ΕΕ διασχίζει τους ωκεανούς της υφηλίου. Οι παράκτιες περιοχές αποτελούν πόλο έλξης ενός άλλου σημαντικού οικονομικού τομέα, του τουρισμού. Για τον λόγο αυτό, οφείλουμε να εκμεταλλευόμαστε υπεύθυνα τους θαλάσσιους πόρους εμποδίζοντας την υπεραλίευση και διασφαλίζοντας ότι η εξόρυξη πετρελαίου και φυσικού αερίου δεν θα έχει βλαβερές συνέπειες στο θαλάσσιο ή το παράκτιο περιβάλλον.

Ο αλιευτικός κλάδος της ΕΕ είναι ο τρίτος μεγαλύτερος παγκοσμίως με ετήσια παραγωγή 6,9 περίπου εκατομμύρια τόνους αλιευμάτων. Η αλιεία και η μεταποίηση αλιευτικών προϊόντων απασχολούν περισσότερα από 400.000 άτομα. Προτεραιότητα της αλιευτικής πολιτικής της ΕΕ είναι η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της ανταγωνιστικότητας του αλιευτικού κλάδου και της διατήρησης βιώσιμων ιχθυοαποθεμάτων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Το διάστημα 2007-2013, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας μπορεί να δαπανήσει 3,85 δις ευρώ για τις προτεραιότητες που έχει καθορίσει κάθε κράτος μέλος με βάση

τις πρωταρχικές ανάγκες του. Τα κονδύλια μπορούν να διατεθούν για τη θαλάσσια αλιεία και την αλιεία εσωτερικών υδάτων, τις επιχειρήσεις υδατοκαλλιέργειας, τις οργανώσεις παραγωγών, τους κλάδους μεταποίησης και εμπορίας, καθώς και για τη διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε αλιευτικές κοινότητες.

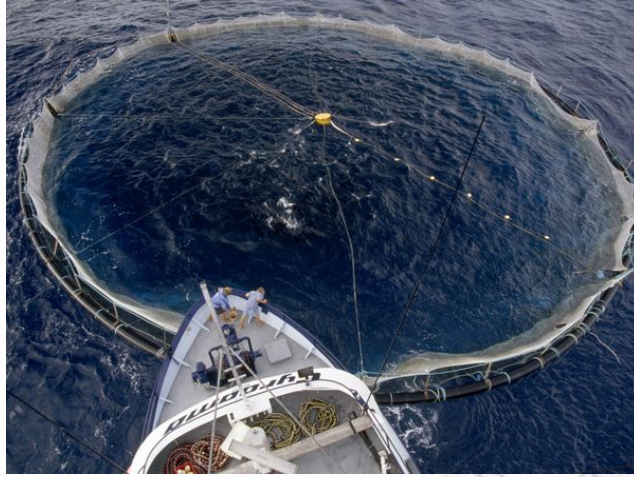

Πηγή: <http://ocean.nationalgeographic.com/ocean/photos/oceans-overfishing/>

Η αλιευτική πολιτική της ΕΕ συμβάλλει στην προστασία των αλιευτικών πόρων για διασφάλιση του μέλλοντος.

Προκειμένου να διασφαλίσει τη συμμόρφωση με τους περιορισμούς στην αλιεία προς όφελος της μακροπρόθεσμης επιβίωσης των ιχθυοαποθεμάτων, η ΕΕ ίδρυσε το 2005 την Κοινοτική Υπηρεσία Ελέγχου της Αλιείας, η οποία εδρεύει προς το παρόν στις Βρυξέλλες, αλλά πρόκειται να μεταφερθεί τον Ιούλιο του 2008 στη μόνιμη έδρα της στο Βίγκο της Ισπανίας, το μεγαλύτερο αλιευτικό λιμάνι της Ευρώπης. Κύρια αρμοδιότητά της είναι ο συντονισμός του ελέγχου της εφαρμογής των κανόνων για την πρόληψη της υπεραλίευσης και την προστασία άλλων μορφών της θαλάσσιας ζωής. Αναλαμβάνει επίσης την επιμόρφωση των επιθεωρητών και τη διοργάνωση κοινών αποστολών επιθεωρητών από διάφορα κράτη μέλη.

Οι αλιευτικές συμφωνίες με χώρες εκτός ΕΕ και οι διαπραγματεύσεις με περιφερειακές και διεθνείς αλιευτικές οργανώσεις διασφαλίζουν τη μη υπεραλίευση όχι μόνο στα ύδατα της ΕΕ, αλλά και παγκοσμίως. Συγχρόνως, παρέχουν στους κοινοτικούς αλιείς πρόσβαση στην υπερπόντια αλιεία. Όσον αφορά τις αναπτυσσόμενες χώρες, η ΕΕ πληρώνει για την παραχώρηση δικαιωμάτων πρόσβασης. Τα χρήματα που συγκεντρώνονται με αυτόν τον τρόπο επενδύονται κυρίως στον αλιευτικό κλάδο αυτών των χωρών, καθώς και στην ανάπτυξη των αλιευτικών αποθεμάτων τους.

Πηγή: <http://ocean.nationalgeographic.com/ocean/photos/oceans-overfishing/>
Photograph by Paul Sutherland

Η πετρελαϊκή βιομηχανία αποτελεί σημαντική πηγή απασχόλησης για τη ναυτιλιακή οικονομία.

Η υδατοκαλλιέργεια μπορεί να αντισταθμίσει τη μείωση των αποθεμάτων άγριων ψαριών. Ήδη, το 19% του όγκου αλιευμάτων της ΕΕ προέρχεται από ιχθυοτροφεία. Τα μαλάκια, τα μύδια, η ιριδίζουσα πέστροφα και ο σολομός είναι σε γενικές γραμμές τα κυριότερα προϊόντα υδατοκαλλιέργειας, αν και σε ορισμένες χώρες σημαντική θέση κατέχουν ο κυπρίνος και οι σπαρίδες.

Η ανάπτυξη του κλάδου της υδατοκαλλιέργειας στην ΕΕ υστερεί σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξετάζει επί του παρόντος τα συμπληρωματικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αξιοποίηση του δυναμικού του συγκεκριμένου κλάδου. Ανάμεσα στις κυριότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κλάδος της υδατοκαλλιέργειας είναι η έλλειψη χώρου και υδάτων καλής ποιότητας, καθώς και η ανάγκη τήρησης αυστηρών κανόνων για την προστασία της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος. Ο ευρωπαϊκός κλάδος της υδατοκαλλιέργειας βρίσκεται στο επίκεντρο των προσπαθειών βιώσιμης ανάπτυξης παγκοσμίως, από την άποψη τόσο των κοινωνικών όσο και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, με αποτέλεσμα να γίνεται δυσκολότερος ο ανταγωνισμός με τους παραγωγούς άλλων χωρών, κυρίως στην Ασία και τη Νότια Αμερική.

Η θαλάσσια επικράτεια της ΕΕ, η οποία υπερτερεί της χερσαίας, καταλαμβάνει την πρώτη θέση παγκοσμίως. Η ΕΕ διαθέτει 1.200 λιμένες και τον μεγαλύτερο εμπορικό στόλο του κόσμου, ενώ το 90% περίπου του εξωτερικού εμπορίου και το 40% του εσωτερικού εμπορίου διεξάγονται δια θαλάσσης. Οι παράκτιες περιφέρειες

συμμετέχουν στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) της ΕΕ με ποσοστό άνω του 40% και αποτελούν τόπο κατοικίας για το 60% του πληθυσμού της. Επίσης, το 5% περίπου του ΑΕΠ προέρχεται άμεσα από βιομηχανικούς τομείς και υπηρεσίες που σχετίζονται με τη θάλασσα. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται αν ληφθούν υπόψη η έμμεση συμμετοχή άλλων τομέων, όπως του τουρισμού.

Παρόλο που οι πολιτικές για την αλιεία και το περιβάλλον θεωρούνταν για μερικά χρόνια ως δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, η ΕΕ υιοθετεί τώρα μια ευρύτερη προσέγγιση που καλύπτει όλες της χρήσεις του θαλάσσιου χώρου. Στόχος είναι η αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της Ευρώπης στους τομείς της θαλάσσιας έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομίας. Η προσέγγιση αυτή συμφωνεί πλήρως με την ατζέντα της Λισαβόνας για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και ανάπτυξη, καθώς και με την πρωταρχική δέσμευση της ΕΕ για οικονομική ανάπτυξη που δεν θα αποβεί εις βάρος της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Η ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική περιλαμβάνει τις θαλάσσιες μεταφορές, την ανταγωνιστικότητα των ναυτιλιακών επιχειρήσεων, την απασχόληση, την επιστημονική έρευνα, την αλιεία και την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Για να τονίσει τη σπουδαιότητα του συγκεκριμένου τομέα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθιέρωσε την Ευρωπαϊκή Ημέρα για τη Θάλασσα που θα γιορτάζεται κάθε χρόνο στις 20 Μαΐου, αρχής γενομένης το 2008.

3.3.2 Καταστατικές Συνθήκες Ε.Κ./Ε.Ε.-Ιστορικό

Η Συνθήκη της Ρώμης, ιδρυτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (στο εξής Ε.Ο.Κ./Ε.Κ./), δεν περιλαμβάνει στις κοινές δράσεις της Κοινότητας το περιβάλλον.¹⁸ Ειδική μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος θεσπίζεται, για πρώτη φορά, με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη¹⁹, η οποία προσθέτει στη Συνθ. Ε.Ο.Κ. ένα νέο κεφάλαιο, με τον τίτλο *Περιβάλλον*, αναγνωρίζοντας ρητά την αρμοδιότητα της Κοινότητας στο περιβάλλον.

¹⁸ Πηγή: Συνθήκη της Ρώμης <http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive>

¹⁹ Πηγή: Θεσμικές Υποθέσεις, Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/index_el.htm

Κατόπιν τούτου, γίνεται φανερό ότι στη Συνθήκη της Ρώμης δεν υπάρχει αναφορά σε θαλάσσια θέματα και δεν περιλαμβάνεται απολύτως καμιά διάταξη για το θαλάσσιο περιβάλλον. Παραπέρα, όμως, είναι αξιοσημείωτο ότι όχι μόνο οι ιδρυτικές (Συνθήκες της Ρώμης) αλλά και όλες οι μετέπειτα Συνθήκες της Ε.Ε. δεν αφιερώνουν καμιά διάταξη στο θαλάσσιο περιβάλλον. Έτσι, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη η Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ε.Ε., η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η Συνθήκη της Νίκαιας καθώς και η Συνταγματική Συνθήκη για τη θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης τηρούν σχετικά πλήρη σιγή. Υπογραμμίζεται, λοιπόν, η ανυπαρξία αυτοτελούς κεφαλαίου, για το θαλάσσιο περιβάλλον, στο πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο.

3.4 Οι προοπτικές Υδατοκαλλιεργειών

Πηγή:<http://www.imerisia.gr>

Ο τομέας των Υδατοκαλλιεργειών στην χώρα μας έχει αναπτυχθεί με ταχείς ρυθμούς τα τελευταία χρόνια και για ορισμένα είδη, οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακοί. Οι θαλασσοκαλλιέργειες σε σταθερή ανοδική πορεία ανάπτυξης από τις αρχές της δεκαετίας του 80, έδωσαν εντυπωσιακά αποτελέσματα, με την παραγωγή σημαντικού ύψους εγχώριου, φρέσκου και φθηνού ψαριού, αλλά και κυρίως με τη δημιουργία ενός ιδιαίτερου κοινωνικοοικονομικού χώρου ο οποίος απασχολεί άμεσα και έμμεσα μεγάλο αριθμό εργαζόμενων, ενώ αποτελούν μια παραγωγική δραστηριότητα που συμβάλλει στην ενίσχυση του πληθυσμού των παράκτιων περιοχών. Όλες οι προβλέψεις σχετικά με την εξέλιξη τόσο της παγκόσμιας κατανάλωσης αλιευτικών προϊόντων όσο και των υδατοκαλλιεργειών συμφωνούν σε μερικά απλά γεγονότα. Όπως ότι:

1. Υπάρχει αυξανόμενη ζήτηση για τα αλιευτικά προϊόντα παγκοσμίως γεγονός που δεν οφείλεται μόνο στην αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού αλλά και στην αύξηση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης θαλασσινών, η οποία αναμένεται να αυξηθεί μέχρι το 2030 κατά 50%.

2. Η συλλεκτική αλιεία αντιμετωπίζει συνεχώς όλο και περισσότερους περιορισμούς, και επομένως η υδατοκαλλιέργεια φαίνεται να είναι η μόνη βιώσιμη επιλογή για να ικανοποιηθεί η αυξανόμενη ζήτηση.

3. Σύμφωνα με το F.A.O, η παγκόσμια παραγωγή υδατοκαλλιεργειών θα πρέπει να διπλασιαστεί μέχρι το 2030 για να συμβαδίσει με την ζήτηση. Αυτό αντιπροσωπεύει, σε απόλυτους όρους, μια αύξηση σχεδόν 40 εκατομ. τόνων παγκοσμίως.

Από τα παραπάνω, είναι σαφές ότι η παγκόσμια παραγωγή υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων θα αυξηθεί αρκετά στις ερχόμενες δεκαετίες. Η πρόκληση για τη Ελλάδα είναι να συμμετέχει και αυτή στην αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων, εξασφαλίζοντας όμως, ότι αυτή η αύξηση θα στηρίζεται σε μια αειφόρο - βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία θα έχει σαν προτεραιότητα την παραγωγή υγιών προϊόντων, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προσδοκίες των καταναλωτών

Ο τομέας της υδατοκαλλιέργειας στην χώρα μας βρίσκεται σε μια, θα μπορούσαμε να την χαρακτηρίσουμε, «παράδοξη» κατάσταση. Ενώ είμαστε ηγέτες (leaders) στην παραγωγή μεσογειακών ειδών και γνώστες της τεχνολογίας των υδατοκαλλιεργειών, με μεγάλες δυνατότητες να προχωρήσουμε στην ακόμη περισσότερο βιώσιμη ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών, από την άλλη είμαστε, όπως και συνολικά η Ευρωπαϊκή Ένωση, εισαγωγείς μεγάλων ποσοτήτων αλιευτικών προϊόντων (η Ε.Ε. εισάγει πάνω από 3 εκατομ. τόνους αλιευμάτων και σύμφωνα με τις προβλέψεις της EUROSTAT, αυτή η ποσότητα θα φτάσει τα 12 εκατομμύρια τόνους μέχρι το 2025).

Επίσης, πρέπει να αναφέρουμε ότι ενώ η τεχνογνωσία μας μεταφέρεται συχνά σε άλλες χώρες γεγονός που βοηθά και συμβάλει στην ραγδαία αύξηση της παραγωγής τους, αντίθετα η αύξηση της εγχώριας παραγωγής μας περιορίζεται από διάφορους παράγοντες.

Τα παραπάνω μας οδηγούν σε δυο βασικές παρατηρήσεις που θα πρέπει να καθοδηγήσουν την στρατηγική της Ελλάδας στις υδατοκαλλιεργειες.

Πρέπει να αντιμετωπίζουμε τις υδατοκαλλιεργειες σαν μια βιομηχανία πρωτογενούς παραγωγής η οποία παράγει υψηλής ποιότητας και υγιή τρόφιμα

– τα οποία προσφέρουν τροφή στον εγχώριο και της Ε.Ε. πληθυσμό. Ενώ από τις διαφαινόμενες προοπτικές που υπάρχουν, παρά την σημερινή αρνητική εικόνα, για αύξηση των τιμών των αγροτικών προϊόντων και των ανησυχιών για την επάρκεια τροφίμων, η στρατηγική σημασία των υδατοκαλλιιεργειών είναι αδιαφιλονίκητη.

Αφού ως χώρα έχουμε βάλει την αύξηση της παραγωγής και των θέσεων απασχόλησης σε πρώτη προτεραιότητα, θα πρέπει να εφαρμόσουμε μια εθνική στρατηγική υδατοκαλλιιεργειας που θα πρέπει να λάβει υπόψη της και να εξετάσει την αναντιστοιχία που υπάρχει μεταξύ της θέσης μας, στους ηγέτες (leaders) της ευρωπαϊκής παραγωγής, και τον περιορισμένο οικονομικό αντίκτυπο που φαίνεται να έχει η βιομηχανία των υδατοκαλλιιεργειών μας.

3.4.1 Αλιεία και Υδατοκαλλιιεργεια

Τα μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία των αλιευτικών πόρων συχνά παρακάμπτονται ή παραβιάζονται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. Οι εν λόγω παραβάσεις των κοινών κανόνων έχουν σοβαρές και πολλαπλές συνέπειες. Δεν επιτρέπουν στις πολιτικές για τη διασφάλιση της αειφορίας των αλιευτικών δραστηριοτήτων να επιτύχουν τους στόχους τους. Εάν όλοι οι κανόνες τηρούνταν απaréγκλιτα, τα προβλήματα της υπεραλίευσης και της αειφορίας των αποθεμάτων θα είχαν επιλυθεί στα ευρωπαϊκά ύδατα. Ταυτόχρονα, για τους νομοταγείς αλιείς, η συμπεριφορά των παρανομούντων συνιστά μία μορφή αθέμιτου ανταγωνισμού και ένα επιπλέον εμπόδιο στη βιωσιμότητα της δραστηριότητάς τους.

Για αυτόν τον λόγο είναι πλέον κοινώς παραδεκτή η αναγκαιότητα της καλλιιεργειας ενός πνεύματος ουσιαστικού σεβασμού των κανόνων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το έχει αναγάγει σε προτεραιότητα.²⁰ Οι αλιείς έχουν στην πλειονότητά τους επίγνωση του γεγονότος ότι, σε μακροπρόθεσμη κλίμακα, τα κέρδη τους εξαρτώνται από τη διατήρηση των αλιευόμενων ποσοτήτων σε ένα λογικό επίπεδο. Η πρώτη και κύρια απαίτηση του κλάδου είναι ωστόσο οι κανόνες που διέπουν την αλιεία να επιβληθούν με την ίδια αυστηρότητα στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – κατά τρόπο ώστε να ισχύουν οι ίδιοι περιορισμοί για όλους τους εμπλεκόμενους, χωρίς διακρίσεις.

²⁰ Αλιεία και υδατοκαλλιιεργεια στην Ευρώπη αρ. 51 (Μάιος 2011)

Προκειμένου να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι για διαφάνεια, δικαιοσύνη και αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε στη μεταρρύθμιση του συστήματος ελέγχου η οποία ολοκληρώθηκε με την έγκριση των διατάξεων εφαρμογής για τον νέο κανονισμό για το σύστημα ελέγχου. Ο στόχος είναι πλέον ο έλεγχος να μην επικεντρώνεται στην αλιευτική δραστηριότητα αλλά περισσότερο στο προϊόν της αλιείας, όποια κι αν είναι η διαδρομή που αυτό ακολουθεί στον κλάδο. Χάρη σε μία νέα συνολική και ολοκληρωμένη στρατηγική ανάλυσης κινδύνων που βασίζεται στη συστηματική και αυτοματοποιημένη πιστοποίηση όλων των δεδομένων που διατίθενται στο σύνολο του κλάδου, συμπεριλαμβανομένης της εμπορικής διάθεσης των αλιευμάτων, θα είναι πλέον ευκολότερο να εντοπίζονται άμεσα οι ανακολουθίες και οι ύποπτες συμπεριφορές. Για να γίνει πράξη αυτό, από εδώ και στο εξής το σύστημα ελέγχου θα περιλαμβάνει και ένα σύστημα ιχνηλασιμότητας ως αναπόσπαστο τμήμα του. Μελλοντικά, ο κάτοχος, ακόμη και ως μεσάζων, ενός ψαριού πρέπει να μπορεί να δηλώσει, έχοντας διαθέσιμα όλα τα αποδεικτικά έγγραφα, από πού προέρχεται το ψάρι και να είναι σε θέση να αποδείξει ότι αλιεύτηκε νόμιμα. Προκειμένου το νέο σύστημα να τεθεί άμεσα σε εφαρμογή, διατίθεται κοινοτική χρηματοδοτική στήριξη για τις αναγκαίες επενδύσεις.

Ωστόσο, το σύστημα ελέγχου και αποτρεπτικών κυρώσεων, αν και απολύτως αναγκαίο, δεν μπορεί να εγγραφεί από μόνο του την γενικευμένη εφαρμογή των μέτρων. Ο μόνος τρόπος να διασφαλιστεί η απαρέγκλιτη τήρηση των μέτρων προστασίας των αλιευτικών πόρων στην πράξη είναι να πεισθούν οι αλιείς ότι τα μέτρα αυτά είναι προς το συμφέρον τους μακροπρόθεσμα, και ότι μόνο έτσι θα μπορούν να αναμένουν ένα βιώσιμο εισόδημα, τώρα και στο μέλλον.

3.4.2 Σύγχρονα μέσα για αποτελεσματικό έλεγχο

Η μεταρρύθμιση του συστήματος ελέγχου της αλιείας είναι πλέον γεγονός, καθώς εγκρίθηκε ένας νέος κανονισμός που παρουσιάζει αναλυτικά τους λεπτομερείς κανόνες για την εφαρμογή ορισμένων διατάξεων του βασικού κανονισμού σχετικά με το σύστημα ελέγχου. Με αυτούς τους κανόνες, ο νέος κανονισμός μπορεί να τεθεί σε πλήρη εφαρμογή.

Με τον τρόπο αυτό, θα διασφαλιστεί ένας αποτελεσματικός έλεγχος, ο οποίος αποτελεί το κλειδί για ένα σύστημα διαχείρισης της αλιείας με γνώμονα την αειφορία

των αλιευτικών πόρων και την ευημερία του κλάδου, και θα είμαστε πλέον βέβαιοι ότι οι κανόνες θα εφαρμόζονται ομοιογενώς σε όλους τους αλιείς στο σύνολο των υδάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Έχει περάσει ήδη ένας χρόνος από την ημέρα που ο κανονισμός (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1224/2009, στο εξής «κανονισμός ελέγχου») για τη μεταρρύθμιση του συστήματος ελέγχου της αλιείας τέθηκε σε ισχύ. Ωστόσο, ορισμένα μέτρα εκσυγχρονισμού δεν ήταν έτοιμα προς άμεση εφαρμογή διότι έλειπαν οι λεπτομερείς κανόνες για την υλοποίησή τους στην πράξη. Για παράδειγμα, δεν ήταν αρκετό να επιβληθεί η ηλεκτρονική καταχώρηση και αναφορά των αλιευμάτων ή των εκφορτώσεων· έπρεπε επίσης να οριστεί επακριβώς το πώς θα χρησιμοποιούνταν οι νέες αυτές τεχνολογίες από τεχνικής άποψης.

Αυτή η προϋπόθεση έχει πλέον εκπληρωθεί, χάρη στις διατάξεις ενός νέου κανονισμού σχετικά με τον έλεγχο της αλιείας ο οποίος εγκρίθηκε πρόσφατα, μετά την ευνοϊκή γνωμοδότηση της Συμβουλευτικής Επιτροπής Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας. Προκειμένου το νέο σύστημα να τεθεί άμεσα σε εφαρμογή, διατίθεται κοινοτική χρηματοδοτική στήριξη για τις αναγκαίες επενδύσεις.

Καθώς το νέο σύστημα της ΕΕ για τον έλεγχο της αλιείας έχει πλέον τεθεί σε πλήρη λειτουργία, θα είναι ακόμη πιο δύσκολο για τους αλιείς να αλιεύουν παράνομα ατιμώρητα.²¹ Με την έγκριση λεπτομερών κανόνων σχετικά με τη διενέργεια ελέγχων καθ' όλο το μήκος της αλυσίδας αγοράς «από το δίχτυ στο πιάτο», η ΕΕ διαθέτει πλέον τα μέσα που επιτρέπουν τη ρήξη με το παρελθόν και την καλλιέργεια πνεύματος συμμόρφωσης ώστε να σταματήσει η υπεραλίευση και να καταστεί η αλιεία στην ΕΕ πραγματικά βιώσιμη.

Το νέο σύστημα εξασφαλίζει ιχνηλασιμότητα σε όλο το μήκος της αλυσίδας: από τη στιγμή που αλιεύονται τα ψάρια έως ότου φτάσουν στον καταναλωτή. Οι αρχές των κρατών μελών μπορούν να επισημάνουν τυχόν παρατυπίες σε οιοδήποτε στάδιο της αλυσίδας αγοράς και να ανιχνεύσουν τον δράστη. Οι έλεγχοι θα διενεργούνται κατά τον ίδιο τρόπο σε όλη την Ευρώπη. Τα δεδομένα θα συλλέγονται και θα διασταυρώνονται ηλεκτρονικά. Όταν το προϊόν θα φτάνει στο κατάστημα, ο καταναλωτής θα γνωρίζει ότι αυτό αλιεύθηκε νόμιμα. Σε περίπτωση που κάποιος διαπράξει παρανομία θα αντιμετωπίζει εξίσου αυστηρές κυρώσεις ανεξαρτήτως τόπου

²¹ Παράνομη αλιεία: εκστρατεία μηδενικής ανοχής από την ΕΕ (Απρίλιος 2011)

και εθνικότητας. Σε περίπτωση, δε, που συλληφθεί επανειλημμένα να αλιεύει παράνομα, χάρη στο νέο σύστημα βαθμολόγησης θα κινδυνεύει να χάσει την άδειά του.

Η έγκριση κανόνων εφαρμογής ήταν απαραίτητη ώστε ο κανονισμός ελέγχου του 2010 να τεθεί σε πλήρη εφαρμογή. Οι νέοι κανόνες:

- 1 Επιτρέπουν τον έλεγχο «από το δίχτυ στο πιάτο» καλύπτοντας όλα τα στάδια της αλυσίδας εφοδιασμού• το σύστημα ιχνηλασιμότητας επιτρέπει στους επιθεωρητές να εντοπίζουν παρατυπίες σε οιοδήποτε στάδιο της αλυσίδας.
- 2 Παρέχουν συγκεκριμένους μηχανισμούς για τη διασφάλιση ισότιμων όρων ανταγωνισμού για τους αλιείς, για άλλους φορείς εκμετάλλευσης και για τα κράτη μέλη. Οι κυρώσεις έχουν εναρμονιστεί και ένα νέο σύστημα βαθμολόγησης εξασφαλίζει ότι οι σοβαρές παραβάσεις οδηγούν σε παρόμοιες κυρώσεις σε όλα τα κράτη μέλη.
- 3 Έχουν ως συνέπεια μεγαλύτερη απλούστευση, καθώς όλοι οι ισχύοντες κανόνες στον τομέα του ελέγχου της αλιείας στην ΕΕ, που προηγουμένως ήταν διασκορπισμένοι σε πολλά διαφορετικά μέσα, έχουν συγκεντρωθεί σήμερα σε ένα ενιαίο κείμενο.
- 4 Γενικεύουν τη χρήση νέων τεχνολογιών, οι οποίες αφενός οδηγούν στη μείωση των διοικητικών δαπανών για τους επιχειρηματίες και τις αρχές και αφετέρου καθιστούν πιο εύκολο τον έλεγχο των δεδομένων, αυξάνοντας την αποτελεσματικότητα.

Ο νέος κανονισμός αναφέρει επίσης λεπτομερώς τους μηχανισμούς που μπορεί να χρησιμοποιήσει η Επιτροπή για να εξασφαλίσει τη συμμόρφωση των κρατών μελών: αυξημένες εξουσίες επαλήθευσης, ανεξάρτητες επιθεωρήσεις και ελέγχους, διοικητικές έρευνες, αναστολή ή την ανάκληση της χορήγησης κονδυλίων από την ΕΕ και μείωση των ποσοτώσεων και της αλιευτικής προσπάθειας, όταν το σύστημα ελέγχου ενός κράτους μέλους αποδεικνύεται αναποτελεσματικό. Για τη διευκόλυνση της εφαρμογής, η Επιτροπή χορηγεί χρηματική ενίσχυση σε κράτη μέλη συγχρηματοδοτώντας ορισμένα είδη έργων, ειδικότερα εκείνων που επικεντρώνονται στις νέες τεχνολογίες.

3.4.3 Άξονες μεταρρύθμισης ελέγχου

Πρέπει να υπενθυμιστεί γενικά ότι ο ρόλος των φορέων που είναι αρμόδιοι για την αλιεία, σε όλα τα επίπεδα, είναι η αειφορική διαχείριση των αλιευτικών πόρων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση λαμβάνει πληθώρα μέτρων για την εδραίωση της αειφόρου εκμετάλλευσης των αποθεμάτων ιχθύων. Αν όμως τα μέτρα αυτά δεν τηρούνται, θα παραμείνουν κενό γράμμα. Είναι συνεπώς αναγκαίο να τεθεί σε εφαρμογή ένα αποτελεσματικό και αυστηρό σύστημα ελέγχου, ικανό να επιβάλει τον σεβασμό των κανόνων.

Η μεταρρύθμιση του ελέγχου περιλαμβάνει τρεις βασικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας είναι η δημιουργία μιας νέας προσέγγισης ελέγχου και επιθεώρησης. Η νέα αυτή προσέγγιση συνίσταται κυρίως στον επαναπροσανατολισμό των μέσων που σχετίζονται με τον έλεγχο και τις επιθεωρήσεις ώστε να επικεντρωθούν περισσότερο στο χερσαίο τμήμα των αλιευτικών δραστηριοτήτων, προκειμένου να διασφαλιστεί ο απρόσκοπτος έλεγχος από το δίχτυ ως το πιάτο. Σε οποιοδήποτε κομμάτι της αλιευτικής δραστηριότητας (αλίευση, εκφόρτωση, χονδρική διάθεση, μεταποίηση, μεταφορά, λιανική διάθεση, εστίαση) ο κάτοχος ενός οποιουδήποτε ψαριού θα πρέπει από εδώ και στο εξής να μπορεί να αποδείξει με έγγραφα ότι το προϊόν του αλιεύτηκε σύμφωνα με τα οριζόμενα στην κοινή αλιευτική πολιτική (ΚΑΠ).

Αυτή η απαίτηση συνοδεύεται από τη θέση σε εφαρμογή ενός συστήματος λεπτομερούς και αυστηρής ιχνηλασιμότητας, το οποίο μας επιτρέπει να γνωρίζουμε ανά πάσα στιγμή την ταυτότητα του σκάφους και το σημείο όπου αλιεύτηκε το εμπόρευμα και, άρα, το κατά πόσο συμμορφώνεται με τους κανόνες διαχείρισης. Αυτή η ιχνηλασιμότητα βασίζεται στη χρήση σύγχρονων και ταχύτατων τεχνολογιών συλλογής και ανταλλαγής δεδομένων. Η συστηματική πιστοποίηση των δεδομένων από τις αρχές ελέγχου θα αποτελεί τη βάση για την ανάλυση κινδύνων που πρέπει εξ ορισμού να προηγείται κάθε σχεδιασμού επιθεωρήσεων. Με τη διασταύρωση των διαφόρων δηλώσεων στο σύνολο του αλιευτικού κλάδου, θα είναι δυνατός ο άμεσος εντοπισμός των ανακολουθιών και των ύποπτων συμπεριφορών: έτσι, θα μπορούμε να ρίχνουμε το βάρος των επιθεωρήσεων στα πλέον ευάλωτα αλιευτικά πεδία, στα πλέον προβληματικά αποθέματα και στα σκάφη που εγείρουν τις περισσότερες υποψίες. Αυτό θα μας επιτρέψει να επιτύχουμε τα βέλτιστα δυνατά αποτελέσματα με τα πεπερασμένα μέσα που έχουμε στη διάθεσή μας.

Ο δεύτερος άξονας συνίσταται στη θέσπιση νέων τύπων μέτρων, όπως ο εξειδικευμένος έλεγχος των προστατευόμενων ζωνών, οι μηχανισμοί απαγόρευσης της αλιείας σε πραγματικό χρόνο για την προστασία των συγκεντρώσεων ιχθυδίων, και ο έλεγχος της ισχύος των κινητήρων και της συμμόρφωσης των αλιευτικών εργαλείων με τις απαιτήσεις.

Ο τρίτος άξονας αφορά την καλλιέργεια ενός πνεύματος σεβασμού των κανόνων από το σύνολο των εμπλεκόμενων. Αυτό προϋποθέτει την απλούστευση του νομοθετικού πλαισίου: ο κανονισμός συγκεντρώνει όλους τους κανόνες σχετικά με τον έλεγχο, βελτιώνοντας έτσι την αναγνωσιμότητα των ισχυουσών διατάξεων, τόσο για τις διοικήσεις όσο και για τις επιχειρήσεις. Ένας επιμέρους στόχος είναι επίσης η θέσπιση αποτρεπτικών και εναρμονισμένων κυρώσεων από τα κράτη μέλη. Με αυτό το σκεπτικό θεσπίστηκε το σύστημα «σώρευσης μορίων» για τις αλιευτικές άδειες, όπως επίσης ορισμένοι άλλοι μηχανισμοί ούτως ώστε τα κράτη μέλη να μπορούν να εγγυηθούν τον σεβασμό των στόχων και των κανόνων της ΚΑΠ.

Το μεταρρυθμισμένο σύστημα ελέγχου προβλέπει επίσης καλύτερη συνεργασία μεταξύ των ελεγκτικών φορέων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Κάθε κράτος μέλος πρέπει για παράδειγμα να κωδικοποιεί τις πληροφορίες και τα δεδομένα ελέγχου σε έναν εθνικό δικτυακό τόπο στον οποίο θα διαθέτουν εξ αποστάσεως πρόσβαση η Επιτροπή, η Κοινοτική Υπηρεσία Ελέγχου της Αλιείας (ΚΥΕΑ) και τα άλλα κράτη μέλη. Αυτό θα βελτιώσει την τροφοδοσία των αναλύσεων κινδύνου με δεδομένα και θα επιτρέψει τον καλύτερο σχεδιασμό των επιθεωρήσεων. Η εντολή της ΚΥΕΑ και η εξουσία των επιθεωρητών της Επιτροπής έχουν διευρυνθεί. Η ΚΥΕΑ μπορεί πλέον να συντονίζει τον έλεγχο όλων των δραστηριοτήτων της ΚΑΠ βάσει του πολυετούς της προγράμματος εργασίας και τηρώντας τις σχετικές δημοσιονομικές προοπτικές.

3.5 Μέτρα Διαχείρισης στα Ελληνικά χωρικά ύδατα

Η αλιευτική δραστηριότητα στα Ελληνικά χωρικά ύδατα υπόκειται σε ένα πλέγμα εθνικών και κοινοτικών διοικητικών μέτρων. Τα διαχειριστικά μέτρα αλιευτικής προσπάθειας (δυναμικότητας) διέπουν τον τρόπο χορήγησης αδειών, επιβάλλουν περιορισμούς στην ιπποδύναμη μηχανής και στη χωρητικότητα κάθε σκάφους.

ΠΗΓΗ: The Environmental eZine (<http://environmental.lilithazine.com/>)

Τα τεχνικά μέτρα αποσκοπούν στη ορθολογική διαχείριση των αποθεμάτων και θέτουν περιορισμούς στις προδιαγραφές των αλιευτικών εργαλείων, την τεχνολογική αλιευτική μέθοδο, τις περιοχές και εποχές αλιείας. Εφαρμόζονται στα Ελληνικά χωρικά ύδατα (6 ναυτικά μίλια) εφόσον η Ελλάδα δεν έχει ορίσει ζώνες αποκλειστικής εκμετάλλευσης¹ και χωρίζονται, σε εθνικά, τα οποία εφαρμόζονται σε όλη την Ελλάδα και τοπικά, τα οποία εφαρμόζονται σε συγκεκριμένες περιοχές.

Η Κοινή Αλιευτική Παραγωγή (ΚΑΠ) έχει ενσωματωθεί στην Ελληνική αλιευτική νομοθεσία και είναι πλήρως λειτουργική με μια σειρά κανονισμών. Για τη μέση αλιεία (μηχανότρατες και γρι-γρι) υπάρχουν γενικές απαγορεύσεις και περιορισμοί (π.χ. για τις μηχανότρατες απαγορεύεται η αλιεία σε απόσταση μέχρι 1 μίλι από την ακτή και από τον Ιούνιο μέχρι τον Σεπτέμβριο) και τοπικοί περιορισμοί (π.χ. απαγόρευση αλιείας με τράτα βυθού σε κλειστούς κόλπους).

Περιορισμοί για το μήκος, το ύψος και το άνοιγμα του ματιού των διχτύων τίθενται από τον ΕΚ 1626/1994 της ΕΕ (ο οποίος έχει αντικατασταθεί από τον ΕΚ 1967/2006), ενώ δεν υπάρχουν περιοριστικά μέτρα για τα παραγάδια βυθού εκτός από

δυο γεωγραφικές περιοχές στις οποίες ισχύουν κανονισμοί που περιορίζουν τη χρήση του εργαλείου (Karantagakis 2008).

Η αλιευτική δραστηριότητα στα Ελληνικά χωρικά ύδατα υπόκειται σε ένα πλέγμα διοικητικών μέτρων Εθνικών και Κοινοτικών.

Τα Εθνικά μέτρα διέπουν τον τρόπο χορήγησης αδειών αλιείας σε επαγγελματικά σκάφη, επιβάλλουν τοπικές και χρονικές απαγορεύσεις, καθορίζουν ελάχιστα μεγέθη αλιευόμενων ειδών και προδιαγραφές αλιευτικών εργαλείων και μεθόδων αλιείας και αποσκοπούν στην προστασία των αποθεμάτων αλλά και στην ορθολογική εκμετάλλευση. Σημειώνεται ότι η Εθνική αλιευτική νομοθεσία είναι ιδιαίτερα αυστηρή σ' ότι αφορά την αλιευτική δραστηριότητα με τα συρόμενα αλιευτικά εργαλεία (μηχανότρατες και τράτες) αλλά και τα κυκλικά δίκτυα.

Ειδικότερα, με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργείου Γεωργίας μετά από γνώμη του Συμβουλίου Αλιείας, ορίζονται είτε για όλη την επικράτεια, είτε κατά περιφέρεια ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες τα εξής :

- περιοχές και χρονικές περίοδοι αλιείας
- εργαλεία, εξοπλισμός, συσκευές και μέθοδοι άσκησης αλιείας
- αριθμός ορισμένων τύπων, αλιευτικών σκαφών, μέσων και εργαλείων
- είδη, μεγέθη, ποσότητες ψαριών και άλλων υδρόβιων οργανισμών που επιτρέπεται να αλιεύονται καθώς και όροι ειδικής προστασίας ορισμένων υδρόβιων οργανισμών
- προϋποθέσεις για τη χορήγηση επαγγελματικών και ερασιτεχνικών αδειών αλιείας, ατομικών και σκαφών καθώς και ο επιτρεπόμενος αριθμός αδειών αλιείας κατά περιοχή, χρονική περίοδο και αλιευτικό εργαλείο
- προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας αλιείας γόνου ψαριών ή λοιπών υδρόβιων οργανισμών, την άδεια αλιείας με ειδικά ή νέα συστήματα, καθώς και την άδεια πειραματικής αλιείας.
- προϋποθέσεις για εγκατάσταση και λειτουργία μονάδων υδατοκαλλιέργειας καθώς και λειτουργίας και εκμετάλλευσης των δημόσιων ιχθυοτρόφων υδάτων
- κάθε άλλο μέτρο που αποσκοπεί στη ρύθμιση της αλιείας και στην ανάπτυξη και προστασία της αλιευτικής παραγωγής και γενικά των υδάτινων βιολογικών πόρων και υγροβιοτόπων.

Επίσης με Αποφάσεις του Υπουργού Γεωργίας, που εκδίδονται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου Αλιείας και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης,

μπορεί να απαγορευτεί η αλιεία σε ορισμένη απόσταση από τις ακτές, ή σε ορισμένο βάθος υδάτων, με ορισμένους τύπους σκαφών ή εργαλείων ή ακόμα η αλιεία ορισμένων ειδών, μεγεθών και ποσοτήτων αλιευμάτων σε μία ή περισσότερες θαλάσσιες περιοχές.

Τα ανωτέρω αναφερόμενα μέτρα λαμβάνονται σε περιπτώσεις κινδύνου μείωσης ή καταστροφής των ιχθυοποθεμάτων ιδιαίτερα του γόνου των ψαριών ή άλλων υδρόβιων οργανισμών ή ακόμα σε περίπτωση κινδύνου γενικότερης διαταραχής της ισορροπίας του υδάτινου οικοσυστήματος. Τέλος, με αποφάσεις του Νομάρχη, ύστερα από γνώμη του Νομαρχιακού Συμβουλίου, επιβάλλονται ειδικά ή πρόσθετα περιοριστικά μέτρα αλιείας για τους ίδιους λόγους που αναφέρονται ανωτέρω.

Τα Κοινοτικά μέτρα που υιοθετήθηκαν στα πλαίσια του ΚΑΝ (ΕΚ) 1626/ 94 προβλέπουν ρυθμίσεις στις τεχνικές προδιαγραφές ορισμένων αλιευτικών εργαλείων, τοπικούς περιορισμούς και ελάχιστα επιτρεπόμενα μεγέθη ορισμένων αλιευομένων ειδών. Προβλέπεται επίσης κατάργηση ορισμένων αλιευτικών εργαλείων (τράτα). Σημαντική επίσης κοινοτική ρύθμιση για τα ύδατα της Μεσογείου και επομένως και για τα ελληνικά χωρικά ύδατα είναι η καθιέρωση ποσοστώσεων στις δυνατότητες αλιείας του κόκκινου τόνου.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η αλιεία δεν είναι μια απλή οικονομική δραστηριότητα, είναι τρόπος ζωής. Η στενή σχέση της με τα μοναδικά χαρακτηριστικά των διαφόρων θαλάσσιων οικοσυστημάτων την καθιστά ιδιαίτερα σημαντική για την ταυτότητα και την ευημερία πολλών παράκτιων κοινοτήτων. Ωστόσο, η προαναφερθείσα ευημερία αντιμετωπίζει σήμερα πολλές προκλήσεις. Παρότι οι Ευρωπαίοι καταναλώνουν στις μέρες μας πολύ περισσότερα ψάρια και αλιευτικά προϊόντα σε σχέση με παλαιότερα, οι νέες τεχνικές και οι νέες εμπορικές δομές που συνέβαλαν στην ικανοποίηση της αυξημένης ζήτησης προκάλεσαν επίσης κατακόρυφη αύξηση της αλιευτικής πίεσης στα ευρωπαϊκά ύδατα.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υπερεκμετάλλευση πολλών ιχθυοποθεμάτων και τη θέση σε κίνδυνο των οικοσυστημάτων των οποίων τα εν λόγω αποθέματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος. Αυτό το φαινόμενο δεν παρατηρείται μόνο στην Ευρώπη. Ο αλιευτικός κλάδος είναι πλέον μια πραγματικά παγκοσμιοποιημένη επιχειρηματική δραστηριότητα, και παρόμοια φαινόμενα παρατηρούνται σε ολόκληρο τον κόσμο. Η θάλασσα δεν είναι μια αστείρευτη πηγή αλιευμάτων. Έχει όρια τα οποία αν ξεπεραστούν το οικοσύστημα θα καταρρεύσει. Η υπεραλίευση με καταστροφικές, μη επιλεκτικές, μεθόδους αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες απειλές για τις ελληνικές θάλασσες. Σήμερα, η βιοποικιλότητα στις θάλασσες και στους ωκεανούς υπόκειται σε μία πρωτόγνωρη σειρά πιέσεων και για το λόγο αυτό απαιτείται άμεση δράση. Κάθε χρόνο, υπολογίζεται ότι πετιούνται στο απέραντο γαλάζιο περισσότεροι από 15.000 τόνοι ψαριών τα οποία θεωρούνται «μη δημοφιλή» καθώς δεν πιάνουν καλές τιμές στις ιχθυόσκαλες.

Η Μεσόγειος είναι μία από τις πιο υπεραλιευμένες θάλασσες στον κόσμο, ενώ η αλιεία στην Ελλάδα αποτελεί έναν σημαντικό κλάδο της πρωτογενούς παραγωγής και αποτελεί μέσο βιοπορισμού για 40.000 άτομα. Στις ελληνικές θάλασσες η μικρή κλίμακας παράκτια αλιεία, είναι μία δραστηριότητα θεμελιώδους σημασίας για τις κοινωνίες των νησιών και των παράκτιων περιοχών στηρίζοντας διατροφικά, επαγγελματικά αλλά και κοινωνικά τους κατοίκους των παραθαλάσσιων περιοχών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σύμφωνα με πρόσφατες παλαιοντολογικές έρευνες, τα είδη ψαριών που αλιεύαν οι ψαράδες των νησιών του Αιγαίου πριν από 10.000 χρόνια, είναι σχεδόν τα ίδια με αυτά που αλιεύουν οι παράκτιοι αλιείς σήμερα. Στις μέρες μας, η παράκτια αλιεία, συνεχίζει να διατηρεί ιδιαίτερη κοινωνική και οικονομική σημασία στην Ελλάδα αντιπροσωπεύοντας το 97% του ελληνικού

αλιευτικού στόλου και συγκεντρώνοντας, περίπου το 50% των αλιευμάτων. Η ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας συνιστά ασφαλώς σημαντική εναλλακτική λύση, η οποία αξίζει να υποστηριχθεί μέσω κατάλληλων ρυθμιστικών μέτρων και μέτρων παροχής οικονομικής βοήθεια και στήριξης. Η εξέλιξη στα πλαίσια της ΕΕ είναι αξιοσημείωτη, παρόλα αυτά απαιτείται να διανυθεί μεγάλο χρονικό διάστημα προκειμένου να αντισταθμίσει τη μείωση της προσφοράς.

Σήμερα, δεν απειλείται μόνο το περιβάλλον και τα οικοσυστήματα, αλλά και το μέλλον της ίδιας της αλιείας. Στοιχεία του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος καταδεικνύουν ότι στη Μεσόγειο το 65% των ιχθυαποθεμάτων βρίσκονται εκτός των ασφαλών βιολογικών ορίων. Με άλλα λόγια, σε λίγα χρόνια, ορισμένα είδη μπορεί να έχουν εξαφανιστεί. Ωστόσο, κάθε χρόνο η αλιευτική παραγωγή μειώνεται σημαντικά προκαλώντας καταστροφικές επιβαρύνσεις στην τοπική οικονομία των νησιωτικών και παράκτιων περιοχών της Ελλάδας, υποσκάπτοντας παράλληλα, τη δυνατότητα ανάπτυξης αυτών των τοπικών κοινωνιών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα που προαναφέρθηκαν, καθίσταται επιτακτική ανάγκη να ευαισθητοποιηθούμε έντονα, προκειμένου να προλάβουμε δυσοίωνες εξελίξεις δίχως δρόμο επιστροφής. Η αλιεία, ο κλάδος αυτός που συντηρεί τόσες οικογένειες των παράκτιων περιοχών αλλά και τρέφει μεγάλες βιομηχανίες εξαγωγής και προώθησης αλιευμάτων, πρέπει να εναρμονίσει τεχνικές και να εφαρμόσει μεθόδους με γνώμονα το οικοσύστημα. Η διατήρηση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας καθώς και η ευημερία των Ευρωπαίων και των Ελλήνων αλιέων, αποτελεί βασικό αντικείμενο ενασχόλησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και για τον σκοπό αυτό διενεργούνται συντονισμένες προσπάθειες περιορισμού της υπεραλίευσης. Οι ίδιοι οι αλιείς είναι αυτοί που μπορούν να αντιστρέψουν τα δεδομένα και εκεί που μετρούσαμε μέχρι σήμερα μόνο απώλειες, να ξεκινήσουμε να βλέπουμε θετικά αποτελέσματα που οδηγούν στην προστασία των οικοσυστημάτων και την ευημερία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, Βρυξέλλες-2010, 1987 (ΕΕ L 169, 29.06.1987). ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Επιλογές όσον αφορά το όραμα και τον στόχο της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα μετά το 2010.
2. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης-2010 -Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 712/2010 του Συμβουλίου.
3. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων -1999, Κανονισμός του Συμβουλίου περί θεσπίσεως ορισμένων μέτρων ελέγχου για τα σκάφη υπό σημαία μη συμβαλλόμενων μερών στην Οργάνωση Αλιείας Βορειοδυτικού Ατλαντικού (NAFO).
4. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων -2003, Συμμόρφωση προς τους Κανόνες της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής «Σχέδιο Συμμόρφωσης και Πίνακας Επιδόσεων».
5. Ευρωπαϊκή Επιτροπή -2011, Γενική Διεύθυνση Θαλάσσιας Πολιτικής και Αλιείας Αλιεία και Υδατοκαλλιέργεια στην Ευρώπη.
6. Τσάλτας Γρ. –Κλάδη Μ. -, «Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύντομη Νομική Προσέγγιση», στο Περιβάλλον και Θαλάσσιος Χώρος. Εξελίξεις και Προοπτικές Προστασίας και Διαχείρισης του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος. Διεθνής και Ευρωπαϊκή Διάσταση,Ι. Σιδέρης, σελ. 317-334.
7. Ash Caroline -2004, A Decktop View of Overfishing, Science 27.
8. J.S. Brashares P. Arcese, M.K. Sam, P.B. Coppolillo, A.R.E. Sinclair & A. Balmford 2004. Bushmeat Hunting, Wildlife Declines and Fish Supply in West Africa. Science 306, 1180-1183.
9. Brawn Lester, Young John and Weber Peter - 1994, Η κατάσταση του πλανήτη 1994 Μια έκθεση του Ινστιτούτου Worldwatch για τη μετάβαση σε μια βιώσιμη κοινωνία 180-210.
10. Commission of the European Communities Green Paper -2009, Reform of the Common Fisheries Policy Brussels.
11. Greenberg Paul -2007, Seafood Crisis, National Geographic Magazine.
12. Jadot Yannick, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Σχέδιο γνωμοδότησης (PE440.149v01-00) σχετικά με τις ρυθμίσεις που αφορούν την εισαγωγή

προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας στην ΕΕ με στόχο τη μελλοντική μεταρρύθμιση της ΚΑΠ (2009/2238(INI)) 2009 – 2014.

13. Kai MA Chan and Mary Ruckelshaus -2010, Characterizing changes in marine ecosystem services F1000 Biology Reports 2, 54.
14. Machias A., Stergiou K.I., Somarakis S., Karpouzi V. S. and Kapantagakis A. - 2008, Trends in trawl and purse seine catch rates in the north-eastern Mediterranean Mediterranean Marine Science Volume 9/1, 49-65.
15. Sinclair M. & Valdimarsson -2003, G. Responsible fisheries in the marine ecosystem, CAB International.
16. Tallis, Peter Kareiva, Michelle Marvier, Amy Chang -2008, An ecosystem services framework to support both practical conservation and economic development Heather Proceedings of the National Academy of Sciences, USA 105, 28: 9457-9464.
17. Tsikliras AC, Moutopoulos DK & Stergiou KI -2007, Reconstruction of Greek marine fisheries landings, EUR-OCEANS Annual Meeting. Athens, 25-26 April 2007.
18. Tsikliras AC & Stergiou KI -2007, Fisheries management and marine protected areas. In: C Papaconstantinou, A Zenetos, V Vassilopoulou, G Tserpes (eds) State of Hellenic Fisheries, pp. 306-314, Hellenic Centre for Marine Research, Athens.

Σελίδες στο Διαδίκτυο

1. Ευρωπαϊκή Επιτροπή -2011, Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια στην Ευρώπη.
http://ec.europa.eu/fisheries/index_el.htm
1. Ευρωπαϊκή Επιτροπή -2009, Κοινή αλιευτική πολιτική (ΚΑΠ), Διαχείριση της αλιείας στην ΕΕ. http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/index_el.htm
2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή -2008, Θαλάσσια Πολιτική και Αλιεία, Τομέας ζωτικής σημασίας για την οικονομία και το περιβάλλον.
http://europa.eu/pol/fish/index_el.htm
3. Ευρωπαϊκή Επιτροπή -2007, Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, Θεσμικές Υποθέσεις,.
http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/index_el.htm
4. Ευρωπαϊκή Επιτροπή -2007, Μεταρρύθμιση της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής.
http://ec.europa.eu/fisheries/reform/index_el.htm

5. Κοινοποίηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου -2011, Κοινή Αλιευτική Πολιτική. <http://www.econews.gr/2011/07/15/koini-alieftiki-politiki/>
6. Οικολογική Επιθεώρηση -2010, Ψάρια και θαλασσινά στο κόκκινο. http://www.oikologos.gr/index.php?option=com_content&view=category&id=41&Itemid=229
7. Συνθήκη του Άμστερνταμ -1997 (EE C 340, 10.11.1997) <http://europa.eu.int/eur-lex/el/treaties/dat/amsterdam.html>.
8. Συνθήκη του Μάαστριχτ -1992, (EE C 191, 29.07.1992). http://europa.eu.int/eur-lex/el/treaties/dat/EU_treaty.html#0001000001.
9. Συνθήκη της Νίκαιας -2001, (EE C 80 10. 03.2001) http://www.medregio.org/European_Policies/EU_conventions/EU_treaties_el.ht.
10. Συνθήκη της Ρώμης -1957 <http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive>
11. Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής -2010, Νέο στρατηγικό σχέδιο για τη βιοποικιλότητα 2011-2020. <http://www.ypeka.gr>,
12. European Commission-Fisheries. http://ec.europa.eu/fisheries/index_el.htm
13. FAO -2011, Fisheries and Aquaculture Department, Impacts of fishery activities. <http://www.fao.org/fishery/topic/12273/en>
14. FAO -2011, Fisheries and Aquaculture Department, Principles of relevance to an ecosystem approach to fisheries. <http://www.fao.org/fishery/topic/13261/en>
15. Greenpeace -2011, Ψάρια και θαλασσινά στο “κόκκινο”. <http://www.greenpeace.org/greece/>
16. Greenpeace-2011, Defending Our Oceans. <http://oceans.greenpeace.org/gr/>
17. WWF Ελλάς -2010, Παγκόσμια αλιεία σε κρίση. http://www.horc.gr/themata.php?show=on&id=52&thema_id=6&lang=1